

**Strategia Rozwiązywania Problemów
Społecznych Gminy Nowiny na lata
2021-2028**

Spis treści

Wstęp	1
1. Część wprowadzająca	3
1.1. Podstawa prawna opracowania Strategii	4
1.2. Podstawy programowe	6
1.2.1. Poziom europejski	6
1.2.2. Poziom krajowy	7
1.2.3. Poziom regionalny	8
1.2.4. Poziom lokalny	10
1.3. Metodyka opracowania	10
1.4. Okres trwania Strategii	12
1.5. Proces opracowania Strategii	12
2. Część diagnostyczno-analityczna	13
2.1. Informacje ogólne	13
2.2. Demografia	14
2.3. Poziom życia mieszkańców	16
2.4. System edukacji	19
2.5. Działalność kulturalna i sportowa	20
2.6. Ochrona zdrowia	22
2.7. Lokalny rynek pracy	23
2.8. Pomoc społeczna	30
2.8.1. Świadczenia rodzinne i opiekuńcze	34
2.8.2. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	38
1.1.1. Stypendia socjalne	39
1.1.1. Karta Dużej Rodziny	40
1.1.1. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne	41
2.9. Społeczeństwo obywatelskie	42
Organizacje pozarządowe	42
2.10. Analiza SWOT	43
Wnioski	46
3. Lokalne problemy społeczne	49
3.1. Analiza metodą Pareto-Lorenza	49
3.2. Bezrobocie	52

3.3.	Ubóstwo	56
3.4.	Niepełnosprawność, długotrwała i ciężka choroba	61
3.5.	Sytuacja osób starszych.....	64
3.6.	Problemy opiekuńczo-wychowawcze	66
3.7.	Przemoc w rodzinie.....	69
3.8.	Ochrona macierzyństwa.....	71
3.9.	Uzależnienia	72
3.9.1.	Alkoholizm	72
3.10.	Bezdomność.....	74
3.11.	Bezpieczeństwo publiczne.....	75
4.	Część programowa	77
4.1.	Podsumowanie diagnozy.....	77
4.2.	Wizja Gminy.....	79
4.3.	Cele strategiczne i operacyjne	79
4.3.1.	Cel Strategiczny 1. Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców	80
4.3.2.	Cel strategiczny 2. Poprawa sytuacji bytowej rodzin	81
4.3.3.	Cel Strategiczny 3. Przeciwdziałanie uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie....	81
4.3.4.	Cel Strategiczny 4. Wspieranie i aktywizacja osób niepełnosprawnych oraz osób starszych	82
4.3.5.	Cel Strategiczny 5. Poprawa jakości i dostępu do usług publicznych, w tym socjalnych.....	83
4.4.	Kierunki działań	83
4.5.	Źródła finansowania.....	89
4.6.	Koordynator.....	89
4.7.	Monitoring.....	89
	Spis tabel	91
	Spis wykresów.....	91
	Spis rysunków	92

Wstęp

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych nakłada na gminę art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki, rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Strategia pozwala na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Określa misję oraz wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązywania wielu problemów społecznych i zminimalizować skutki negatywnych kwestii społecznych. Dokument stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, oraz doprowadzić do ich integracji społecznej. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Nowiny na lata 2021-2028 służyć będzie jako podstawa określająca kierunki zamierzeń rozwojowych w sektorze pomocy społecznej, na terenie gminy w latach 2021–2028. Głównymi adresatami działań podjętych w ramach realizacji strategii są mieszkańcy Gminy Nowiny.

Strategia jest dokumentem uspołecznionym. W pracach nad nim uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, środowisk pomocy społecznej, oświaty, radni oraz mieszkańcy. Dnia 23 września 2020 roku Zarządzeniem nr WG.0050.95.2020 Wójta Gminy Sitkówka-Nowiny powołano Zespół ds. opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Sitkówka-Nowiny na lata 2021-2027, w którego skład weszli przedstawiciele Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Centrum Usług Wspólnych, Urzędu Gminy, Przychodni Nowiny SPZOZ, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policji, placówek oświatowych oraz radni – łącznie 15 osób. W trakcie opracowania dokumentu, zarządzeniem nr WG.0050.113.20 z dnia 19 listopada 2020r. nastąpiła zmiana personalna w składzie Zespołu.

Obecność w Zespole ds. opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 przedstawicieli różnych środowisk gwarantuje rzetelne oraz zrównoważone podjęcie problematyki społecznej. W pracę nad Strategią

mieszkańcy byli włączeni po przygotowaniu wstępnego projektu dokumentu poprzez udział w badaniu ankietowym oraz w trakcie konsultacji nad jego zapisami. Ostateczny kształt dokumentowi nadał Zespół ds. opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Sitkówka-Nowiny na lata 2021-2027, przy aktywnym wsparciu ekspertów Świętokrzyskiego Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej.

Opracowana Strategia ma charakter otwarty, zawiera w sobie założenie ciągłego doskonalenia zawartych w niej zapisów, modyfikacji kierunków działań oraz sposobów realizacji założonych celów. Stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów z zakresu pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych działań zależy zarówno od środków finansowych posiadanych przez gminę jak i efektywności w ich dalszym pozyskiwaniu, dlatego też dobrze opracowana Strategia jest podstawą skutecznego ubiegania się o środki z budżetu państwa oraz fundusze Unii Europejskiej na realizację projektów ze sfery społecznej, dla których stanowi potencjalne uzasadnienie. Jako uzupełnienie środków gminnych należy wskazać aktywną współpracę z partnerami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi. Organizacje te niejednokrotnie mają szersze możliwości ubiegania się o zewnętrzne środki finansowe, często niedostępne dla jednostek samorządu terytorialnego

Prezentowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych składa się z trzech zasadniczych części, tj. części wprowadzającej, diagnostycznej i programowej.

Część wprowadzająca zawiera informacje na temat uwarunkowań zewnętrznych (prawnych, społeczno-gospodarczych, analityczno-programowych) opracowywanego dokumentu.

Część diagnostyczna zawiera informacje ogólne dotyczące gminy Nowiny oraz jej specyfikę sytuacji społeczno-gospodarczej wraz z analizą lokalnych problemów społecznych. Część ta została oparta na analizie źródeł zastanych, statystyk Głównego Urzędu Statystycznego oraz identyfikacji mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT).

Część programowa zawiera najistotniejsze założenia polityki społecznej gminy na najbliższe lata. Są one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań.

1. Część wprowadzająca

Dokument mający duży wpływ na kreowanie rzeczywistości społecznej powinien być oparty na wartościach i zasadach polityki społecznej, czyli doktrynach i normach działania, którymi to właśnie powinny się kierować podmioty polityki społecznej przy realizacji postawionych celów. Zasady, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane w polityce społecznej, a które stają się dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. Zasada przezorności – bezpieczeństwo socjalne jednostki nie powinno być efektem tylko i wyłącznie świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać także z odpowiedzialności za przyszłość własną oraz rodziny.
2. Zasada pomocniczości – w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.
3. Zasada samorządności – wyraża się poprzez organizację życia społecznego w sposób gwarantujący prawo do aktywnego udziału jednostkom i grupom w istniejących instytucjach społecznych oraz do tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
4. Zasada wielosektorowości - polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.
5. Zasada samopomocy – opiera się na istnieniu i rozwoju wzajemnej pomocy ludzi, którzy zmagają się z podobnymi problemami życiowymi, zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
6. Zasada solidarności społecznej – oznacza wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
7. Zasada partycypacji – określa taką organizację życia społecznego, która umożliwia jednostkom realizację swoich ról społecznych, a grupom pozwala zająć równoprawne z innymi grupami miejsce w społeczeństwie.
8. Zasada dobra wspólnego - przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.

Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych;
- prowadzenie bieżących działań ośłonowych;
- dostrzeganie z wyprzedzeniem zagrożeń społecznych;
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

1.1. Podstawa prawna opracowania Strategii

Przygotowując Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Nowiny na lata 2021-2028 oparto się na kluczowych dla tej materii aktach prawnych tak, aby była ona kompatybilna oraz komplementarna z obowiązującymi przepisami oraz wymogami prawnymi. Najważniejszym aktem prawnym państwa polskiego oraz fundamentem państwa i systemu prawnego jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. To ona określa podstawowe prawa i wolności obywatelskie, a także gwarantuje poszanowanie praw osobistych, politycznych, ekonomicznych oraz socjalnych. Szczególną ochroną obejmuje dobro rodziny. Konstytucja Rzeczypospolitej Polski mówi, że wszyscy obywatele są równi wobec prawa i obowiązków. Mają prawo do równego ich traktowania i nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Oznacza to również, że pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiać im życie w warunkach odpowiednich godności człowieka.

Głównym aktem prawnym wyznaczającym kierunek lokalnej pomocy społecznej jest ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. 2020, poz. 1876) jednak na treść i realizację Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych mają również wpływ inne akty prawne. Należą do nich w szczególności:

- ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020r. poz. 713,1378.),
- ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2020r. poz. 111),

- ustawa z dnia 07 września 2007r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2020r. poz. 808, 875, 1517.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020r. poz. 1057),
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020r. poz. 821),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019r. poz. 869, 1622, 1649, 2020, z 2020r poz. 284, 374, 568, 695, 1175),
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2020r. poz. 685),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2020r. poz. 1398, 1492, 1493, 1578, 1875),
- ustawa z dnia 25 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020r. poz. 218, 956),
- ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2277, z 2020r. poz. 1492).
- ustawa z dnia 14 czerwca 1960r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2020r. poz. 256, 695, 1298),
- ustawa z dnia 5 grudnia 2014r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz.U. z 2020r. poz. 1348),
- ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz.U z 2020r. poz. 1297),
- ustawa z dnia 11 lutego 2016r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U z 2019 roku poz. 2407),
- ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem" (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1329),
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2020 roku poz. 1327).

Realizacja Strategii będzie wymagała także odwoływania się do innych aktów prawnych, m.in. z zakresu edukacji, kultury, ochrony zdrowia, prawa pracy itp.

Głównym wykonawcą Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Nowiny na lata 2021-2028 jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach, który jest

samodzielną jednostką organizacyjno-budżetową samorządu terytorialnego, podporządkowaną bezpośrednio Wójtowi Gminy Nowiny. Ośrodek ten zajmuje się działaniami z zakresu pomocy społecznej oraz realizuje zadania własne gminy w zakresie pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym, fakultatywnym, jak również zadania zlecone gminie z zakresu administracji rządowej.

1.2. Podstawy programowe

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 stanowi integralny i spójny element szerszego procesu zarządzania. Strategia jako dokument ukierunkowujący działania gminy w sferze społecznej, musi wpisywać się w ogólne polityki zawarte w dokumentach wyższego rzędu. Cele i działania zawarte w Strategii służące przeciwdziałaniu problemom mieszkańców, stanowią część wizji rozwoju jednostki. Wizja ta często finansowana jest z zewnętrznych źródeł, dlatego tak istotnym jest komplementarne i spójne opracowanie Strategii.

1.2.1. Poziom europejski

Komisja Europejska wspiera i uzupełnia politykę poszczególnych państw członkowskich w dziedzinie włączenia społecznego i ochrony socjalnej.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego wykluczeniu społecznemu została zatwierdzona przez Komisję Europejską w 2010 roku. Jednym z celów tej strategii jest wydzwignięcie z ubóstwa i wykluczenia społecznego co najmniej 20 milionów ludzi i zwiększenie do poziomu 75% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat. W osiągnięciu tych celów pomocne są inicjatywy przewodnie m.in.

- projekt „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – jego celem jest modernizacja rynków pracy poprzez zwiększenie mobilności siły roboczej oraz rozwijanie kwalifikacji przez całe życie,
- projekt „Europejski program walki z ubóstwem” zakłada zapewnienie spójności społecznej i terytorialnej, aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego

i zatrudnienia były szeroko dostępne, a zatem osoby ubogie i wykluczone społecznie będą mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

Realizacja celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 jest spójna z celami Strategii Europa 2020 i przyczyni się do osiągnięcia zakładanych celów.

1.2.2. Poziom krajowy

W polityce krajowej niniejsza Strategia zgodna jest w swych założeniach i proponowanych kierunkach działań z następującymi dokumentami:

Strategia Długookresowa Kraju Polska 2030 - Dokument ten zawiera cele i priorytety polityki rozwoju społeczno-gospodarczego Polski do roku 2030. Wśród celów operacyjnych Strategia ta wymienia inwestycje w kapitał ludzki (w ramach celu strategicznego nr 1) oraz w kapitał społeczny (w celu strategicznym nr 3).

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego. Celem głównym jest wydobywanie potencjału osób, aby w pełni uczestniczyły w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym na wszystkich etapach swojego życia. Dopiero wzmocnienie tego potencjału umożliwi rozwój kapitału ludzkiego. Uzupełnieniem celu głównego jest pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej, jakości funkcjonowania osób starszych;
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych możliwa będzie do osiągnięcia poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa aż do starości.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 spójna jest również z innymi, aktualnymi na moment opracowywania Strategii dokumentami szczebla krajowego:

- Strategia Średniookresowa Kraju Polska 2020,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020,
- Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020,
- Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2016-2020,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

1.2.3. Poziom regionalny

Powiązanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 z dokumentami na szczeblu regionalnym jest niezwykle istotne z punktu polityki spójności. To właśnie na szczeblu wojewódzkim rozstrzygana jest większość konkursów na realizację projektów przy udziale środków unijnych. Na moment opracowywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 bazowana na projekcie Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+ jest głównym dokumentem strategicznym opracowanym na rzecz województwa świętokrzyskiego. Wśród celów mających wpływ na politykę społeczną w regionie należy wskazać:

- Profilaktykę zdrowotną służącą utrzymaniu aktywności zawodowej pracowników,
- Edukację ekologiczną,
- Zwiększenie poczucia tożsamości regionalnej mieszkańców,
- Upowszechnianie rozwiązań ograniczających migracje i wspieranie działań na rzecz osiedlania się nowych mieszkańców w regionie,
- Wspieranie działań mających na celu wysoką jakość edukacji,
- Rozwój instytucji kultury i dziedzictwa kulturowego,

- Poprawę warunków dla zwiększania aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców,
- Rozwój i upowszechnienie usług społecznych realizowanych w środowisku lokalnym (deinstytucjonalizacja usług) w szczególności usług adresowanych dla rodzin oraz osób: z niepełnosprawnościami, osób o ograniczonej samodzielności, seniorów,
- Upowszechnianie stosowania instrumentów aktywnej integracji społecznej oraz rozwój podmiotów reintegracyjnych w celu ograniczenia skali ubóstwa i wykluczenia społecznego,
- Rozwój ośrodków wsparcia dziennego oraz mieszkalnictwa chronionego,
- Rozwój sektora ekonomii społecznej,
- Poprawa jakości infrastruktury i usług ochrony zdrowia oraz pomocy i integracji społecznej, w tym zapewnienie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjnej dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami i starszych,
- Zapewnienie wysokiej jakości personelu medycznego,
- Kształtowanie postaw i zachowań prozdrowotnych,
- Promowanie sportu, rekreacji i aktywnego trybu życia,
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych,
- Wzrost kompetencji kadr administracji publicznej.

Sformułowane w Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012-2020 założenia określają koncepcję realizacji polityki społecznej na terenie województwa świętokrzyskiego, pozwalają koordynować i koncentrować działania różnych instytucji odpowiedzialnych za politykę społeczną wokół najbardziej istotnych i kluczowych potrzeb w tej sferze. Określone cele i zadania, odnosząc się do poszczególnych kwestii społecznych, stanowią wyzwanie dla wszystkich społeczności lokalnych oraz instytucji działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych i poprawy jakości życia w województwie. Wskazują określone kierunki zaspokajania potrzeb społeczności.

1.2.4. Poziom lokalny

Poziom lokalny stanowią pozostałe dokumenty uchwalane przez Radę Gminy Nowiny. Głównych powiązań należy szukać w strategiach i programach poruszających w mniejszym bądź większym stopniu problematykę społeczną, czyli: Strategia Rozwoju Gminy Sitkówka-Nowiny do 2025 roku oraz Program Rewitalizacji Gminy Sitkówka-Nowiny na lata 2016-2023.

Strategia Rozwoju Gminy powinna przyczynić się do zrównoważonego rozwoju gminy Nowiny. W ramach realizacji poszczególnych celów operacyjnych założono m.in.: zwiększenie dostępności oferty edukacyjnej i oświatowej, wzrost aktywności obywatelskiej, społecznej i gospodarczej oraz zwiększenie stabilności materialnej mieszkańców. Powyższe cele są spójne z założeniami niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Program Rewitalizacji Gminy Sitkówka-Nowiny na lata 2016-2023 swoim zasięgiem nie dotyczy całej gminy a części sołectwa Osiedle Nowiny. Program rewitalizacji jako jeden z celów wskazuje „Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom wykluczenia społecznego na obszarach rewitalizacji”. Działania zaproponowane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2028 przyczynią się do osiągnięcia założonego w Programie Rewitalizacji celu.

1.3. Metodyka opracowania

Opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 powierzono ekspertom Świętokrzyskiego Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej. Dokument został wypracowany metodą ekspercko-partycypacyjną, co umożliwiło udział lokalnej społeczności na każdym etapie budowania Strategii, zaczynając od diagnozy i na części programowej kończąc, z zachowaniem stosownych obostrzeń epidemiologicznych. W procesie tworzenia strategii przeprowadzono następujące działania:

- diagnozę i identyfikację podstawowych problemów społecznych mieszkańców gminy,
- analizę silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń polityki społecznej w gminie,

- ustalenie celów strategicznych, szczegółowych oraz zadań niezbędnych do ich realizacji,
- konsultacje społeczne projektu dokumentu.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie gminy została sporządzona w oparciu o dane będące w dyspozycji Urzędu Gminy w Nowinach, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach, Głównego Urzędu Statystycznego, Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach oraz instytucji i organizacji współpracujących z Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Przygotowując strategię polityki społecznej na obszarze gminy uwzględniono m.in. dane dotyczące demografii i stopy bezrobocia. Informacje takie pozwalają przewidzieć zmiany zachodzące wśród mieszkańców gminy, przekładają się także na kierunek polityki społecznej.

Opracowywanie Strategii przypadło na okres ograniczeń epidemiologicznych związanych z pandemią wirusa SARS-CoV-2, z tego też względu zrezygnowano z tradycyjnej formuły opracowania analizy SWOT. Członkowie Zespołu ds. opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wypełnili elektroniczny formularz, wskazując w nim mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia przed którymi stoi gminna pomoc społeczna. Elektroniczną ankietę wypełniali również mieszkańcy gminy, którzy mogli się wypowiedzieć m.in. na temat aktualnych warunków bytowych, głównych problemów społecznych oraz zaproponować najlepsze ich zdaniem rozwiązania. Celem tych konsultacji społecznych było zdiagnozowanie obecnej sytuacji społecznej gminy, poprzez wskazanie największych problemów, które następnie należało uwzględnić podczas prac nad strategią. Elektroniczna forma zapewniała bezpieczeństwo sanitarne wszystkim uczestnikom procesu.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2020 roku *w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta, zmiany nazwy gminy oraz siedziby władz gminy z dniem 1 stycznia 2021 r. w województwie świętokrzyskim, w powiecie kieleckim zmienia się nazwę gminy Sitkówka-Nowiny na gminę Nowiny*. Zgodnie z powyższym w toku prac nad przedmiotową Strategią zdecydowano na uporządkowanie nazewnictwa. Dokumentowi nadano nazwę Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny, czyli zgodnie ze stanem prawnym na dzień 1 stycznia 2021 roku. Zmiana nazwy gminy wiąże się również ze zmianą nazw poszczególnych

jednostek gminnych, dlatego ilekroć użyto stwierdzenia Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach należy mieć na uwadze, że w przypadku okresu do dnia 31 grudnia 2020 roku dane dotyczą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sitkówie-Nowinach.

1.4. Okres trwania Strategii

W toku prac Zespołu ds. opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Sitkówka-Nowiny na lata 2021-2027 ustalono, żeby wydłużyć okres obowiązywania Strategii o jeden rok do roku 2028. Zmiana ta wynika z okresu programowania unijnego, który obowiązuje do 2027 roku. Dodatkowy rok trwania Strategii umożliwi rozliczenie projektów zapoczątkowanych w ostatnim roku perspektywy finansowej. Równie ważnym jest też to, że na etapie opracowywania kolejnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych powinny być znane ramy finansowe oraz wytyczne co do działań dla kolejnego unijnego okresu programowania.

1.5. Proces opracowania Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 opracowywana było między wrześniem a grudniem 2020 roku. Był to okres w którym w całym kraju wprowadzony był stan epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2. Stan ten niósł ze sobą ograniczenia, między innymi w zakresie konieczności zachowania odległości między poszczególnymi osobami. Biorąc powyższe pod uwagę zdecydowano się zminimalizować ryzyko poprzez przeprowadzenie badań ankietowych jedynie w formule on-line. Komunikacja między członkami Zespołu odbywała się również za pomocą formularza elektronicznego oraz zindywidualizowanych kwestionariuszy telefonicznych.

Rok 2020 był rokiem w którym kończył się okres unijnego programowania, dlatego też na etapie sporządzania strategii Zespół odnosił się do projektów nowych dokumentów strategicznych, m.in. na szczeblu wojewódzkim.

2. Część diagnostyczno-analityczna

Część diagnostyczno-analityczna stanowi fundament dalszych prac programowych każdego dokumentu strategicznego. Bez rzetelnego obrazu gminy, nie jest możliwe właściwe określenie priorytetów rozwojowych a co za tym idzie, wizji, celów strategicznych i operacyjnych oraz działań. Poniższa część diagnostyczno-analityczna składa się z analizy ośmiu obszarów oraz dziesięciu głównych problemów społecznych.

2.1. Informacje ogólne

Nowiny to siedziba gminy wiejskiej leżącej w granicach powiatu kieleckiego w centralnej części województwa świętokrzyskiego. Gmina położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie Kielc – stolicy województwa świętokrzyskiego. Gmina sąsiaduje administracyjnie z następującymi gminami: od północnego -zachodu z gminą Piekoszów, od północnego -wschodu z gminą Kielce, od południowego -zachodu, z gminą Chęciny a od południowego -wschodu z gminą Morawica. Położenie Gminy Nowiny na tle powiatu kieleckiego i województwa świętokrzyskiego przedstawia poniższa rycina.

Rysunek 1. Gmina Nowiny na tle powiatu oraz województwa

2.2. Demografia

Jednym z warunków rozwoju gminy jest stały wzrost potencjału ludzkiego. Zasoby, ranga oraz rola kapitału ludzkiego uwarunkowane są nie tylko liczebnością populacji czy osób zatrudnionych, lecz również poziomem wiedzy, umiejętności, kreatywnością, przedsiębiorczością, stanem zdrowia itp. Te oraz inne pożądane cechy kształtują się w określonym czasie i przyczyniają się do rozwoju fizycznego i intelektualnego. Jest to czas tzw. inwestycji demograficznych, czyli inwestycji w człowieka. Gminy rywalizują o kapitał ludzki poprzez pozyskiwanie nowych mieszkańców, głównie młodych i z wysokimi kwalifikacjami, co z jednej strony pozwoli na budowanie lokalnego kapitału społecznego i intelektualnego oraz przyczyni się do „spowolnienia” starzenia się lokalnego społeczeństwa i „odsunięcie” w czasie działań skierowanych w stronę problemów ludzi starszych, z drugiej – stanowi źródło potencjalnych przyszłych dochodów gminy.

Od 2018 roku najludniejszą gminą powiatu kieleckiego jest gmina Morawica, którą zamieszkuje 7,95% ludności powiatu. Mieszkańcy gminy Nowiny stanowili z kolei 3,66% ludności powiatu kieleckiego.

Tabela 1. Ludność powiatu kieleckiego w 2019 roku z podziałem na gminy

Gmina	Ludność	% ogółu	Gmina	Ludność	% ogółu
Bieliny	10299	4,89%	Mniów	9346	4,44%
Bodzentyn	11479	5,45%	Morawica	16756	7,96%
Chęciny	15111	7,17%	Nowa Słupia	9471	4,50%
Chmielnik	11264	5,35%	Piekoszków	16345	7,76%
Daleszyce	15865	7,53%	Pierzchnica	4700	2,23%
Górno	14559	6,91%	Raków	5595	2,66%
Łagów	6880	3,27%	Nowiny	7714	3,66%
Łopuszno	8984	4,27%	Strawczyn	10874	5,16%
Mastów	11063	5,25%	Zagnańsk	12684	6,02%
Miedziana Góra	11632	5,52%	RAZEM	210621	100,00%

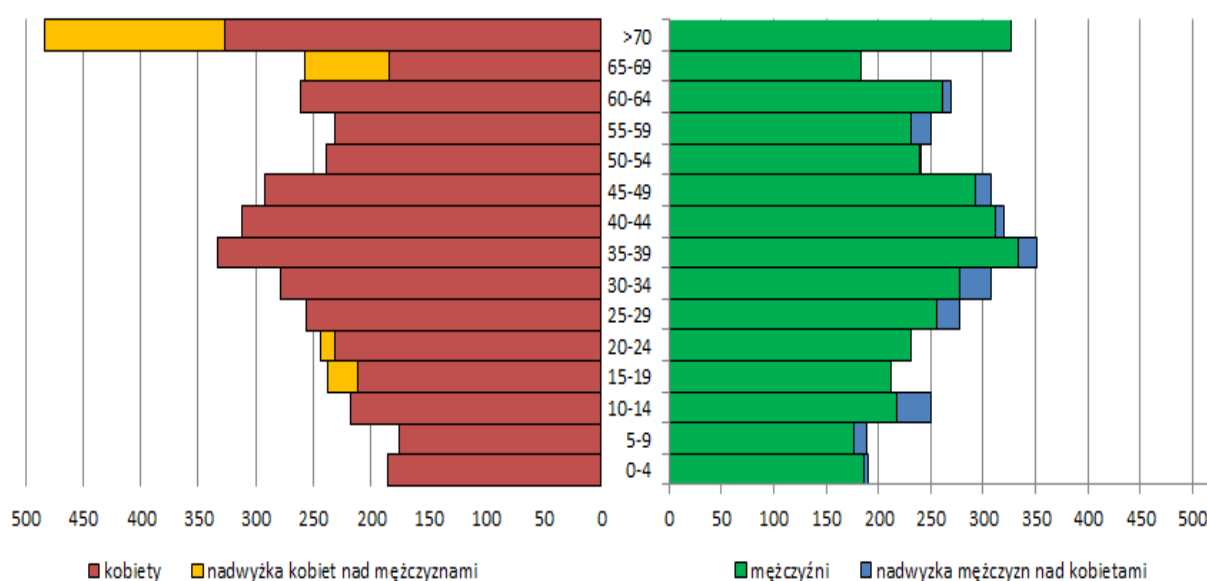
Źródło. BDL GUS oraz Raport o Stanie Gminy za 2019 rok

Według Raportu o Stanie Gminy Sitkówka-Nowiny za 2019 roku gmina liczyła 7714 mieszkańców i tym samym wzbogaciła się o 59 nowych osób w porównaniu z poprzednim rokiem.

Na podstawie samej liczby mieszkańców nie jesteśmy w stanie oprzeć diagnozy sytuacji demograficznej gminy. Niezbędne będzie jeszcze określenie dynamiki zmian ilościowych na przestrzeni ostatnich lat oraz jakościowych, przejawiających się strukturą ludności.

Przyrost naturalny, w odniesieniu do każdego tysiąca mieszkańców gminy Nowiny w latach 2015-2019 przedstawiał się następująco: $1,30 \rightarrow 0,26 \rightarrow 1,03 \rightarrow 2,82 \rightarrow 1,14$. Oznacza to, iż w całym pięcioletnim okresie liczba nowonarodzonych dzieci przewyższała liczbę zgonów. Ważnym aspektem analizy jakościowej jest tzw. Piramida wieku, prezentująca rozkład ludności z uwzględnieniem płci oraz grup wiekowych. Piramidy te dzielimy na progresywne, regresywne i zastojowe. Piramida typu progresywnego pokazuje zwiększanie się liczby ludności, typu zastojowego obrazuje sytuację w której liczba dzieci jest taka sama jak liczba dorosłych, typu regresywnego obrazuje zmniejszanie się liczby ludności.

Wykres 1. Piramida wieku GUS

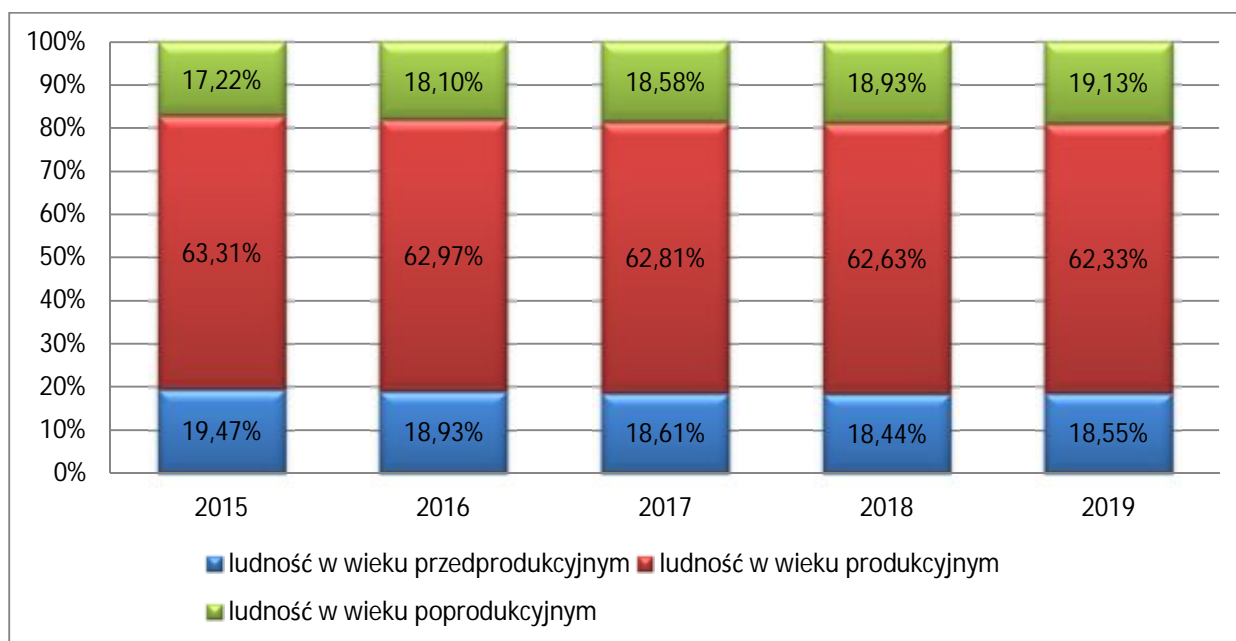
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z piramidy wieku, gmina Nowiny jest przykładem społeczeństwa regresywnego. Typ ten charakteryzuje się najniższym udziałem w ogóle społeczeństwa dzieci i młodzieży oraz postępującym starzeniem się społeczeństwa. Piramida przyjmuje kształt grzybka. Według informacji Głównego Urzędu Statystycznego współczynnik feminizacji w gminie w 2019 roku wyniósł 103. Oznacza to, że na każdych 100 mężczyzn przypadały 103 kobiety. Jak

jednak wynika z powyższej piramidy, przewaga liczby kobiet uwidacznia się dopiero wśród mieszkańców powyżej 65 roku życia (kolor żółty).

Ważnym elementem struktury demograficznej ludności, który ma wpływ na przebieg procesów demograficznych, jest wiek ludności, przekładający się na odsetek ludności w wieku produkcyjnym.

Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

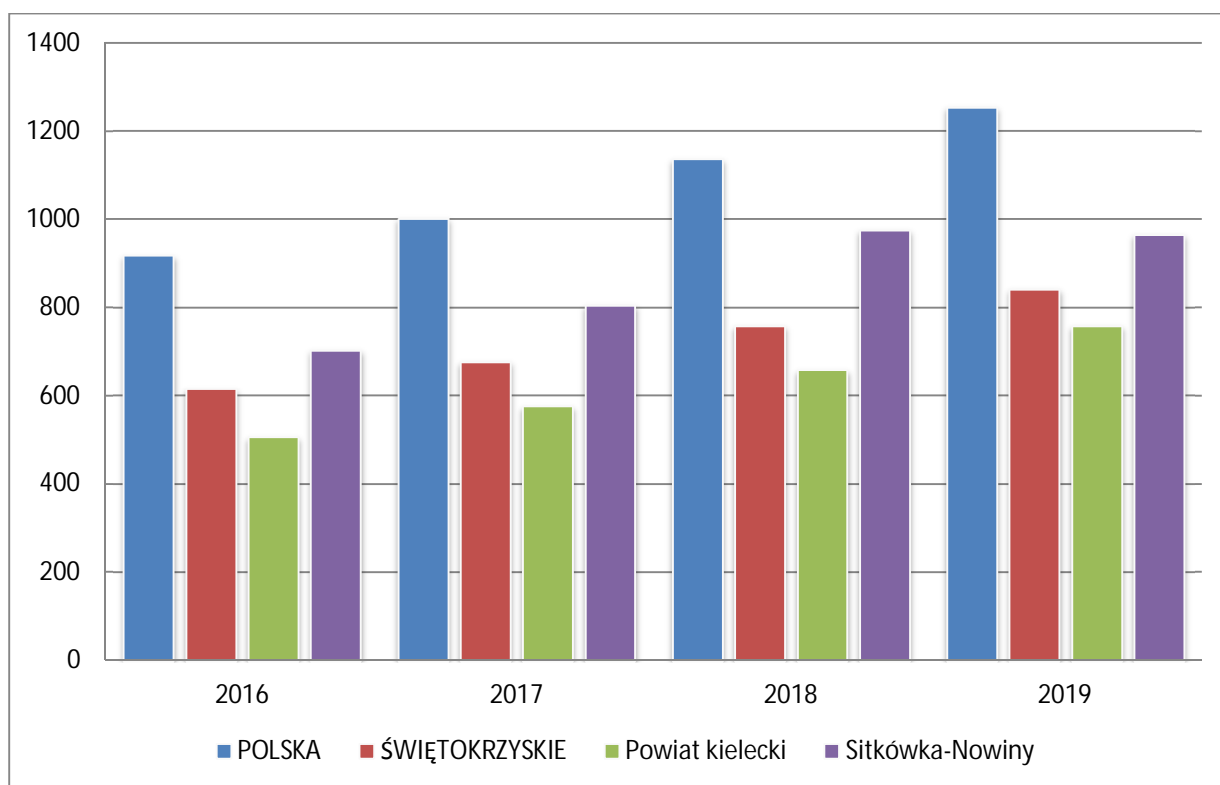
Analizując strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku, można dostrzec iż zwiększa się udział osób w wieku poprodukcyjnym oraz zmniejsza się w wieku produkcyjnym. Do 2019 roku następował też spadek odsetka ludności w wieku do 17 roku życia. Porównując ekonomiczne grupy wieku w gminie Nowiny do województwa świętokrzyskiego oraz kraju otrzymamy obraz gminy o niekorzystnym rozkładzie społecznym. Zestawiając te informacje z wcześniejszą prognozą liczby ludności gminy, wyłania się niebezpieczny trend „starzejącego się” społeczeństwa.

2.3. Poziom życia mieszkańców

Zachodzące zmiany demograficzne mają również związek z sytuacją materialną rodzin. Jednym ze sposobów zobrazowania zamożności społeczności lokalnej jest wskaźnik

dochodów budżetu gminy z tytułu udziału w podatku od osób fizycznych przypadających na 1 mieszkańca. W 2019 roku w gminie Nowiny było to 965,32 zł co oznacza wzrost o 37% w porównaniu z rokiem 2016. Wzrost dochodów jest zjawiskiem pożądanym w każdej jednostce samorządu terytorialnego. W gminie Nowiny jego poziom w całym analizowanym okresie był wyższy niż wynosi średnia dla powiatu kieleckiego i województwa świętokrzyskiego. Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w podatku od osób fizycznych w przeliczeniu na mieszkańca ściśle wiążą się z zamożnością poszczególnych regionów. Województwo Świętokrzyskie należy do grupy najbiedniejszych regionów całej Unii Europejskiej, dlatego też średnie dochody województwa stanowią jedynie 67% średniej krajowej. Jak wynika z poniższego wykresu, w przypadku gminy Nowiny, udział ten jest jednak wyższy i wynosi 77%.

Wykres 3. Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w podatku od osób fizycznych w przeliczeniu na mieszkańca w porównaniu z powiatem, województwem oraz krajem

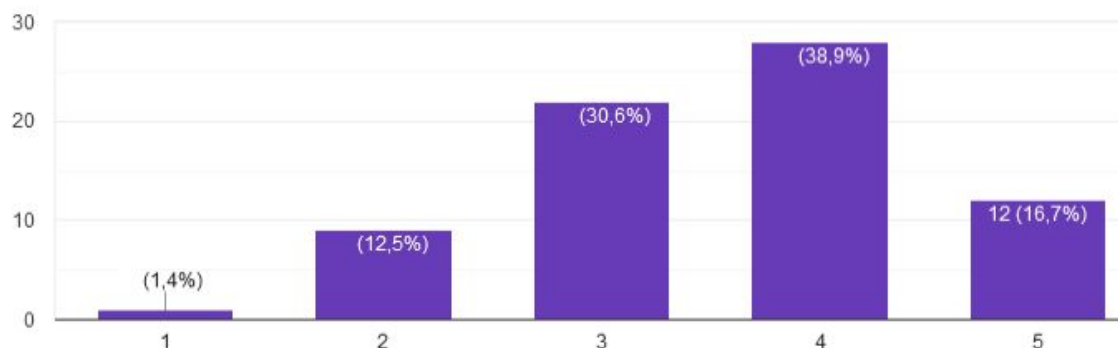
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród mieszkańców gminy 56% respondentów dobrze lub bardzo dobrze oceniło aktualne warunki życia.

Wykres 4. Ocena aktualnych warunków życia mieszkańców

Jak oceniają Państwo aktualne warunki życia mieszkańców gminy?

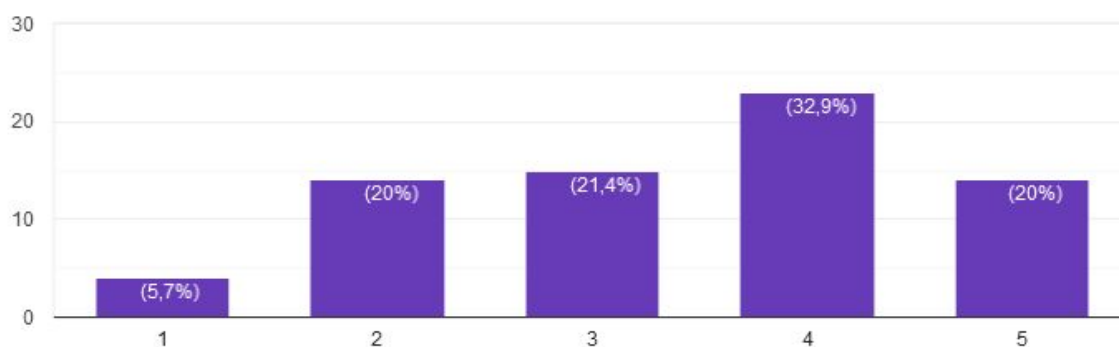

Źródło. Opracowanie własne

Jako negatywne warunki życia w gminie wskazało 14% ankietowanych. Oceny te są subiektywnymi opiniami osób udzielających odpowiedzi na ankietę i mogą wynikać z chwilowych odczuć. W badaniu poproszono również o ocenę warunków życia w porównaniu do kilku minionych lat. 53% ankietowanych odpowiedziało, że jest lepiej bądź dużo lepiej, dla 21% nie nastąpiła jakaś znacząca zmiana, natomiast niemal 26% wskazało, że jest gorzej bądź dużo gorzej.

Wykres 5. Ocena warunków życia w porównaniu z poprzednimi latami

Czy Pana/i zdaniem w gminie Sitkówka-Nowiny, w porównaniu do kilku minionych lat jest lepiej, czy gorzej?

Źródło. Opracowanie własne

2.4. System edukacji

Na wcześniejszych kartach poniższej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny zaprezentowano tezę, iż potencjał ludzki jest jednym z głównych czynników warunkujących rozwój każdej gminy. Kształcenie i wychowanie kolejnych pokoleń wpływa w konsekwencji na dalsze życie wszystkich mieszkańców. W obecnych trudnych czasach, charakteryzujących się dynamiką zmian społecznych, kulturowych, politycznych i gospodarczych zadanie to staje się nie lada wyzwaniem dla społeczności lokalnych i tym samym dla samorządów. System edukacyjny, aby dobrze spełniał swoją rolę musi być dopasowany do bieżących i przyszłych potrzeb społecznych. Dotyczy to zarówno procesu kształcenia, opieki i wychowania, jak i warunków w jakich ten proces się odbywa. Baza materialna placówek oświatowych musi więc spełniać najnowsze wymogi i tym samym być przyjazna uczniom, również tym niepełnosprawnym. Końcowy efekt, dający sprawny i efektywny system edukacyjny jest warunkiem wszechstronnego wykształcenia kolejnych pokoleń i tym samym zapewnienia im równego startu w życiu zawodowym. Wprowadzona w 2017 roku reforma systemu edukacji nałożyła na samorządy lokalne dodatkowe obowiązki związane z reorganizacją systemu oświaty.

W Polsce wypracowany podział kompetencji w sferze zarządzania państwa, nakłada na samorządy lokalne zadania związane z prowadzeniem edukacji na poziomie przedszkolnym oraz podstawowym. Do obowiązków każdej gminy w tym zakresie należy m.in.:

- zapewnienie właściwych warunków działalności edukacyjnej, wychowawczej i opiekuńczej placówek oświatowych;
- prowadzenie remontów i działań inwestycyjnych;
- wyposażać placówki w pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji programów nauczania i innych celów strategicznych.

Najistotniejszym źródłem finansowania wydatków publicznych na oświatę i wychowanie w Polsce jest część oświatowa subwencji ogólnej. Z założeń Rozporządzenia Ministra Oświaty wynika iż subwencja ogólna dla samorządów gminnych powinna zaspokajać wydatki na prowadzenie oświaty, w szczególności na bieżącą działalność szkół podstawowych, nie uwzględniając:

- dowozu uczniów,
- przedszkoli,
- stołówek,
- świetlic.

Na terenie gminy Nowiny edukacja ukierunkowana jest na kształcenie obejmujące jej pierwsze etapy oraz umożliwia dalszą edukację w Zespole Szkół Ponadpodstawowych z klasami mistrzostwa sportowego. Poniższa tabela zawiera liczbę uczniów w latach 2018-2020.

Tabela 2. Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych na terenie gminy Nowiny

L.p.	Nazwa	2018	2019	2020
1	Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Nowinach	71	69	94
2	Szkoła Podstawowa w Nowinach	573	561	570
	Przedszkole Samorządowe w Nowinach	225	230	220
3	Zespół Placówek Integracyjnych w Kowali	94	83	106
4	Przedszkole w Kowali	55	44	56
5	Zespół Placówek Oświatowych w Bolechowicach	122	126	136
6	Przedszkole w Bolechowicach	62	74	67

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych z CUW w Nowinach

Oprócz wyżej wymienionych placówek oświatowych, opiekę dzieciom do lat 3 zapewnia Żłobek Gminny w Nowinach. Po zakończeniu edukacji na stopniu podstawowym większość młodych mieszkańców gminy wybiera niedalekie Kielce jako miejsce swojej dalszej edukacji.

2.5. Działalność kulturalna i sportowa

Działalność kulturalna władz publicznych należy do ich obowiązków wynikających z poszczególnych przepisów ustaw. Korzystanie z dóbr kultury świadczy o poziomie życia ludności oraz wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców. Za inicjację oraz realizację działalności w zakresie kultury, turystyki i rekreacji na terenie gminy Nowiny odpowiada Gminny Ośrodek Kultury „PERŁA”. Przy Ośrodku działają zespoły śpiewacze, chór oraz orkiestra. Chór „Nowina” oraz Sekcja Plastyczno-Kulinarna stanowią integralną część Klubu Seniora, z kolei Klub „Miniaturka” aktywnie organizuje czas wolny dla dzieci i młodzieży. Klub ten funkcjonuje w budynku GOK „Perła” wraz ze Świetlicą, która oferuje pomoc, opiekę oraz

różnorakie zajęcia. Na terenie gminy działają jeszcze dwie świetlice, w miejscowościach Szewce oraz Wola Murowana. W ramach struktur Gminnego Ośrodka Kultury funkcjonuje również kryta pływalnia „Perła”, którą w 2019 roku odwiedziło 200.397 klientów. Dzięki posiadanej bazie infrastrukturalnej oraz przeszkolonej kadrze Gminny Ośrodek Kultury „Perła” w Nowinach był organizatorem lub współorganizatorem wielu wydarzeń o charakterze kulturalnym i sportowym. Wśród wydarzeń o charakterze cyklicznym należy wymienić:

- Orszak Trzech Króli,
- Ogólnopolski Konkurs Kolęd, Pastoralek i Piosenek Świątecznych,
- Ferie z Grami w Parku Wodnym Perła,
- „Retro Walentynki – Tyle Miłości” koncert walentynkowy,
- Bale Karnawałowe,
- Dzień Kobiet,
- Zakręcone Rodzinne Rajdy Rowerowe,
- Wakacyjne Kino Letnie,
- Przegląd Teatrzyków Szkolnych „Teatr i Ja”,
- Konkurs Recytatorski Patriotycznej Poezji Autorskiej „Co Ci powiem Ojczyzno”,
- Zaczarowany Dzień Dziecka,
- Piknik dla Seniorów,
- Święto Gminy Sitkówka-Nowiny,
- Bieg o Nowińskie Kominy,
- Święto Niepodległości,
- Andrzejki z Andrzejem,
- Kosmiczne Mikołajki – zabawa mikołajkowa dla dzieci,
- Nowiński Kiermasz Bożonarodzeniowy.

Poza cyklicznymi imprezami organizowane są również pojedyncze wydarzenia, takie jak np. koncerty zaproszonych artystów.

Oprócz Gminnego Ośrodka Kultury w gminie Nowiny funkcjonuje również Gminna Biblioteka Publiczna, której jednym z celów jest popularyzacja książek i czytelnictwa między innymi poprzez gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów. W dobie wszechobecnej

cyfryzacji, która wypiera tradycyjne czytelnictwo, utrzymanie zainteresowania wśród czytelników jest niezwykle ważnym zadaniem każdej placówki bibliotecznej. Działania promujące czytanie dotyczą przeważnie osób młodych, które są najbardziej narażone na wtórny analfabetyzm, spowodowany między innymi słabnącą popularnością książek. Na koniec 2019 roku w bibliotece zarejestrowanych było 813 czytelników, czyli 10,31% ogółu mieszkańców. Gminna Biblioteka Publiczna również organizuje spotkania kulturalne, których głównym celem jest popularyzacja czytelnictwa. W całym 2019 roku w siedmiu takich spotkaniach udział wzięło 265 osób. W dobie ograniczeń związanych z przemieszczaniem mieszkańców i funkcjonowanie instytucji publicznych ważnym jest udostępnienie publikacji w formie on-line. Biblioteka w ramach projektu „Świętokrzyska e-czytelnia – literatura piękna” oferuje całodobowy dostęp do 1703 publikacji na platformie IBUK Libra.

2.6. Ochrona zdrowia

Jednym z zadań gminy służącym zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie ochrony zdrowia publicznego, jest m.in. zabezpieczenie dostępności do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, położnictwa i ginekologii oraz stomatologii zgodnie z minimalnym planem zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej na terenie gminy świadczy Przychodnia Nowiny. Uzupełnienie systemu ochrony zdrowia na terenie gminy stanowią prywatne gabinety lekarskie.

Na koniec grudnia 2019 roku w ramach Podstawowej Opieki Zdrowotnej zadeklarowanych było 7 189 mieszkańców gminy. Łączna liczba udzielonych świadczeń lekarskich wyniosła 30.277 z czego dzieciom i młodzieży - 6282, wizyt domowych – 616, patronaży – 38.

Jako główne problemy zdrowotne trapiące mieszkańców gminy Nowiny należy wskazać przewlekłe choroby układu krążenia (wśród których dominuje nadciśnienie tętnicze i niedokrwienność serca), infekcje górnych dróg oddechowych, cukrzycę oraz przewlekłe choroby układu mięśniowo-stawowego.

Profilaktyczna opieka zdrowotna jest bardzo istotnym czynnikiem, umożliwiającym między innymi wczesne wykrywanie nieprawidłowości w rozwoju dziecka. Profilaktyka zdrowotna to działania mające na celu zapobieganie chorobom poprzez ich wczesne wykrycie i leczenie.

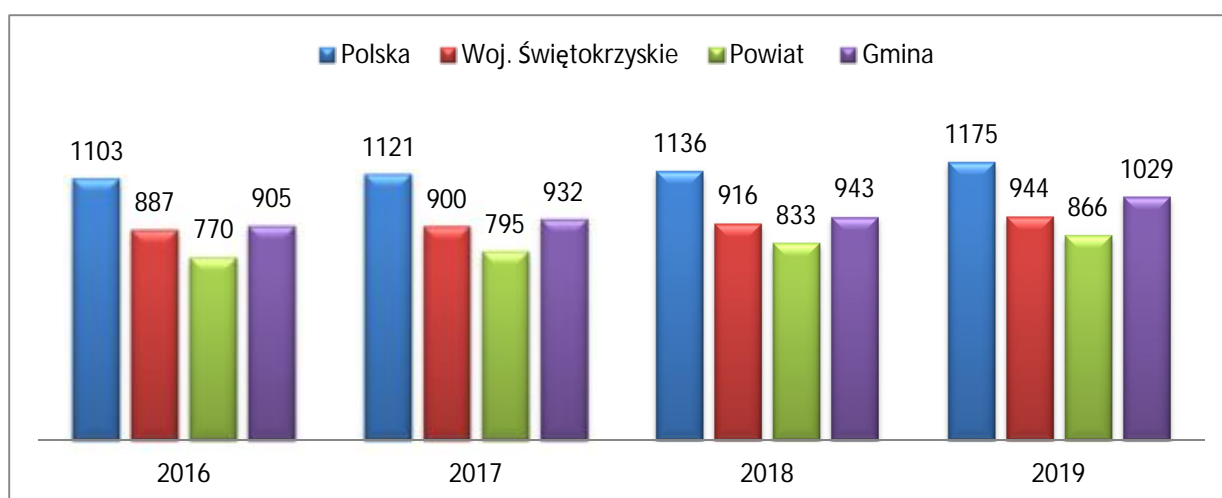
Niezmiernie istotne jest utrwalanie prawidłowych wzorców zdrowego stylu życia nie tylko u siebie, ale również u naszych najbliższych, w tym zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców. Przychodnia Nowiny zaangażowana była w wiele inicjatyw o charakterze profilaktycznym, w tym programy polityki zdrowotnej „Prewencja zakażeń meningokokowych”, „Prewencja ospy wietrznej”, „Prewencja zakażeń brodawczakiem ludzkim (HPV)”, „Prewencja zakażeń grypą”.

2.7. Lokalny rynek pracy

Jednym z najistotniejszych czynników wpływających na rozwój każdej gminy w Polsce jest tworzenie nowych miejsc pracy oraz utrzymanie już istniejących. Gmina nie ma narzędzi do bezpośredniego formowania rynku pracy, dlatego w jej gestii leży kreowanie przyjaznych warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Analizując przedsiębiorczość na obszarze gminy należy wziąć pod uwagę jej lokalizację, czyli bliskie położenie od miasta wojewódzkiego, które jest najbardziej rozwiniętym ośrodkiem gospodarczym w całym województwie.

Jednym ze sposobów mierzenia przedsiębiorczości lokalnej społeczności jest przedstawienie wskaźnika prezentującego liczbę podmiotów gospodarki narodowej przypadających na określoną liczbę ludności. W przypadku gminy Nowiny wskaźnik ten wypada korzystnie w porównaniu ze średnią liczoną dla powiatu kieleckiego i województwa świętokrzyskiego. W 2019 roku wyniósł 1029 i stanowił 88% średniej krajowej.

Wykres 6. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

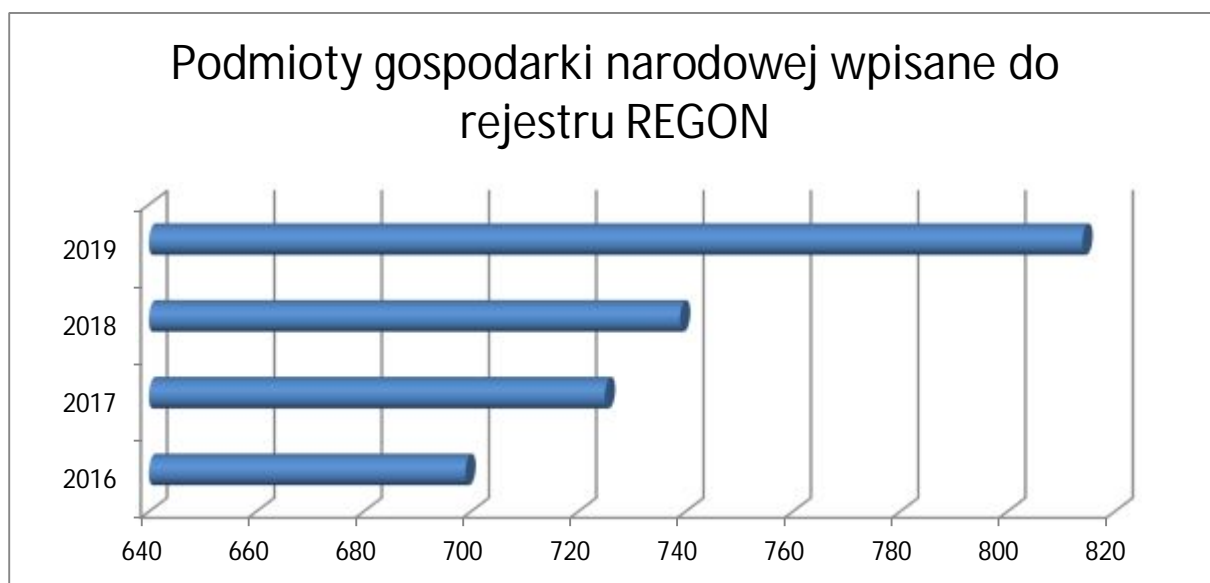

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Powyższy wskaźnik nie prezentuje liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy, ponieważ przyjęta jednostka porównawcza jest większa niż rzeczywista liczba ludności gminy.

Na koniec 2019 roku w gminie Nowiny funkcjonowało 814 podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, co było najwyższym rezultatem w analizowanym przedziale czasu.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisana do Rejestru REGON

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W 2019 roku spośród wszystkich zarejestrowanych podmiotów na terenie gminy, najwięcej (29,12%) funkcjonowało w branży związanej z handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych, włączając w to motocykle. Jest to ogólnopolska tendencja, którą doskonale można zaobserwować w pozostałych gminach województwa świętokrzyskiego. Kolejnymi pod względem liczebności branżami są budownictwo i przetwórstwo przemysłowe. Firmy budowlane zarejestrowane w tej branży niejednokrotnie swoje zlecenia wykonują poza obszarem terytorialnym gminy, również w innych województwach. W obu tych obszarach działa łącznie ponad 24,69% wszystkich podmiotów. Szczegółowy udział podmiotów w poszczególnych sektorach gospodarki prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007

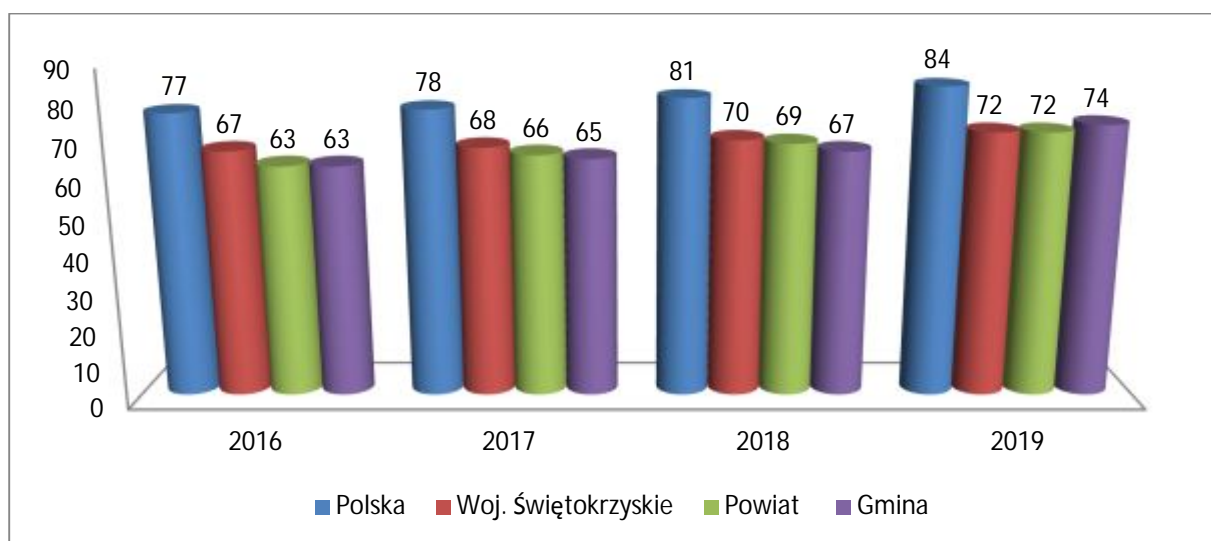
Sekcja PKD2007	Liczba firm
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4
górnictwo i wydobywanie	2
przetwórstwo przemysłowe	95
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	8
budownictwo	106
handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	237
transport i gospodarka magazynowa	47
działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	11
informacja i komunikacja	24
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	27
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	40
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	67
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	23
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	5
edukacja	24
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	31
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	15
pozostała działalność usługowa	47
Inne	4
Razem	814

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Sam przekrój sektorowy nie informuje w pełni o specyfice lokalnej przedsiębiorczości. Istotnym zagadnieniem jest również kwestia własnościowa podmiotów. Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego sektor prywatny stanowi prawie 97% lokalnego rynku pracy. Spośród niego najwięcej było osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co ukazuje siłę i potencjał tkwiący w tej części gospodarki. W 2019 roku w gminie Nowiny na każdy 1000 mieszkańców 74 osoby prowadziły jednoosobową działalność gospodarczą. Na tle powiatu oraz województwa rezultat ten był wyższy o 2 osoby.

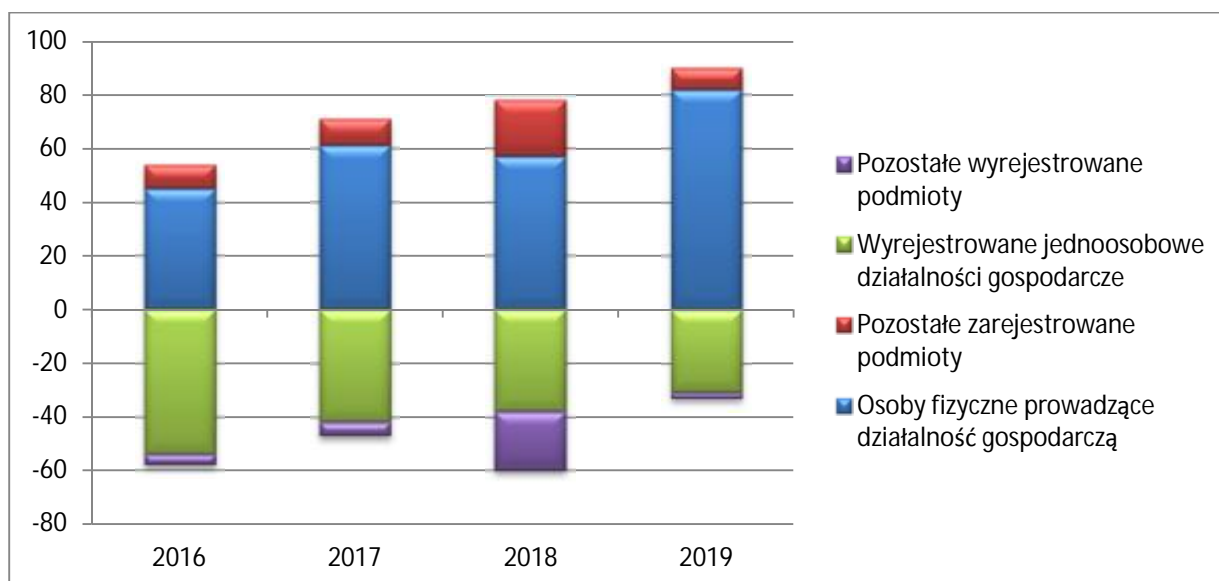
Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Z racji na wysoki udział jednoosobowych działalności gospodarczych w ogóle podmiotów, to właśnie ten rodzaj działalności cechował największy zakres wahań podmiotów nowo zarejestrowanych do podmiotów wyrejestrowanych. Fakt ten, wynika między innymi z tego, że jednoosobowe działalności gospodarcze są bardziej podatne na dynamicznie zmieniającą się sytuację gospodarczą regionu oraz na zmiany w prawie.

Wykres 9. Nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane podmioty gospodarki narodowej na terenie gminy Nowiny w latach 2016-2019

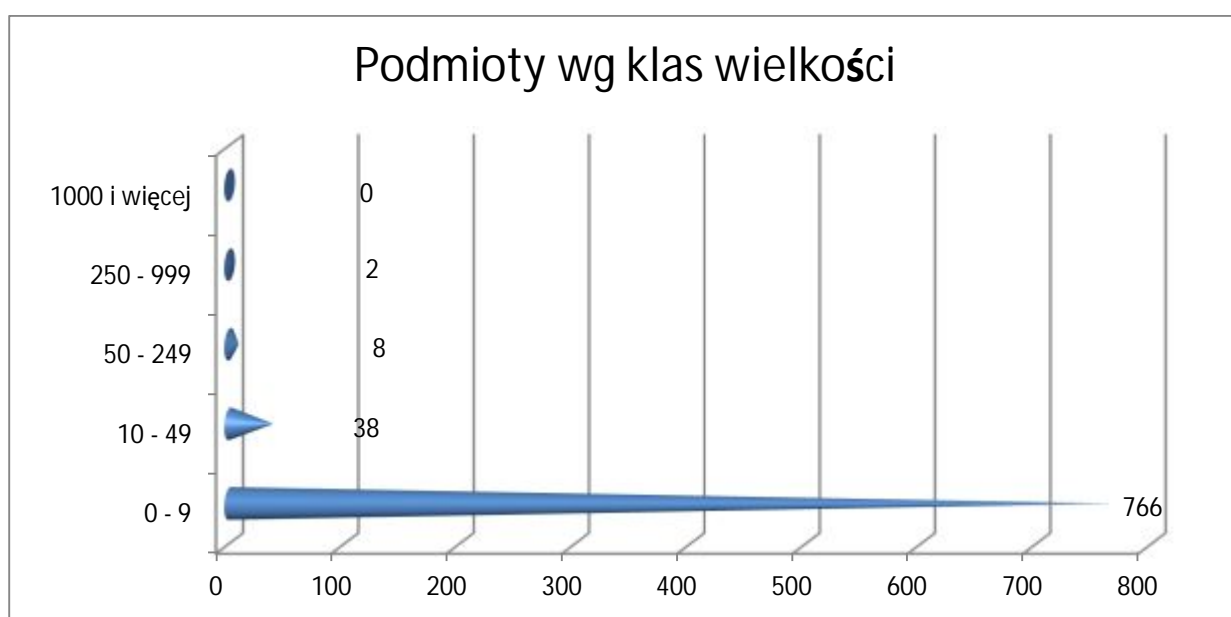

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z powyższego wykresu w 2016 roku na terenie gminy wyrejestrowano więcej podmiotów niż zarejestrowano nowych. W kolejnych latach liczba nowych podmiotów przewyższała już liczbę podmiotów zamkniętych.

Kolejnym ważnym aspektem lokalnego rynku jest kwestia wielkości przedsiębiorstw. Potwierdza ona tezę o dominującej roli osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, którzy stanowią główny trzon gospodarki. Na terenie gminy funkcjonują dwa zakłady zatrudniające przynajmniej 250 osób.

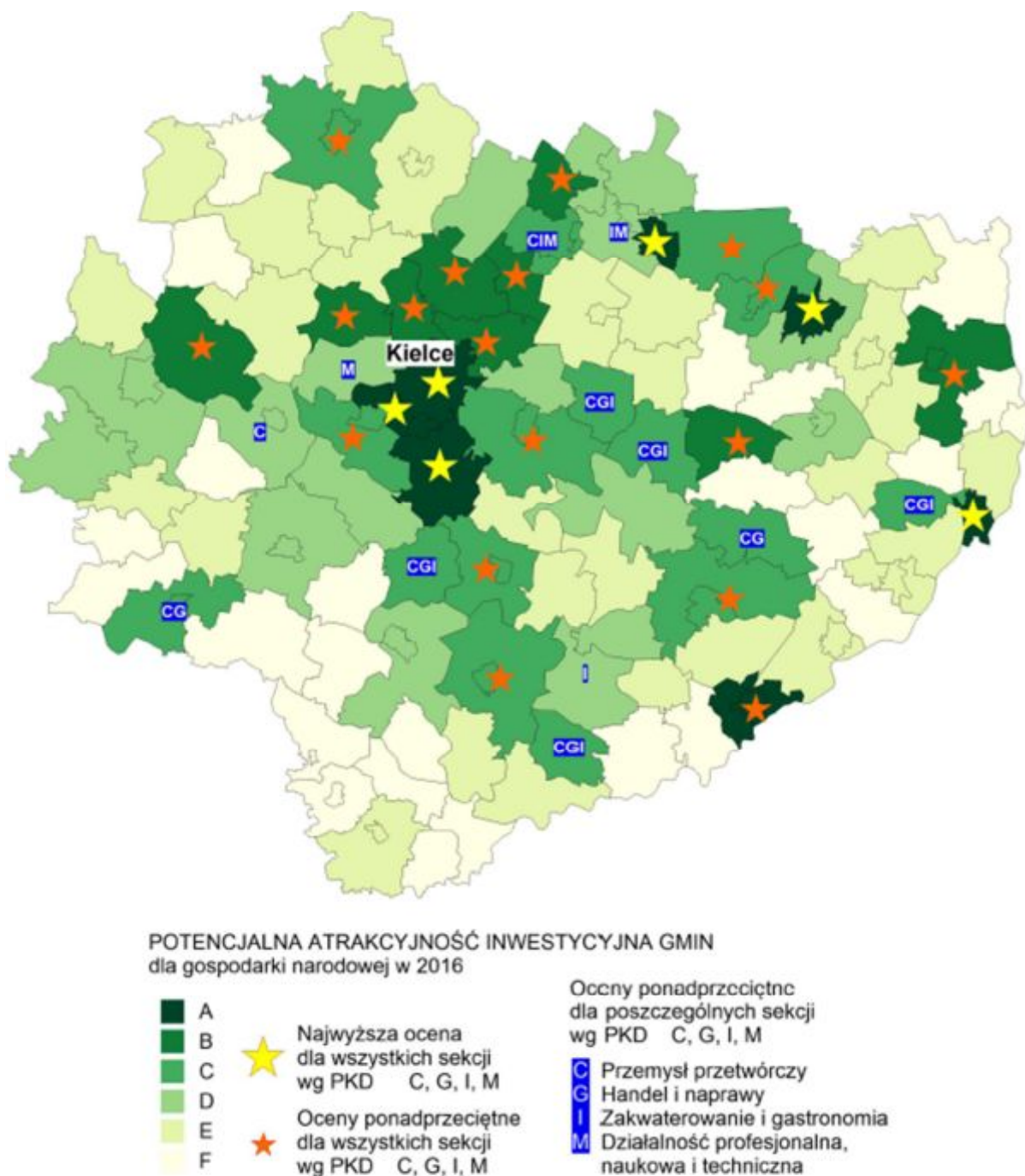
Wykres 10. Podmioty gospodarki narodowej wg wielkości zatrudnienia

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Szansą na rozwój gminy Nowiny jest między innymi pozyskiwanie nowych inwestorów, którzy wspomogą lokalną gospodarkę zarówno nowymi miejscami pracy jak i środkami odprowadzanymi do budżetu gminy w postaci podatków. Z raportu przygotowanego w listopadzie 2017 roku na zlecenie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu S.A. przez Instytut Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie można zapoznać się z oceną atrakcyjności inwestycyjnej regionów województwa świętokrzyskiego. Gmina Nowiny została najwyższej oceniona w tym raporcie spośród wszystkich gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego.

Rysunek 2. Zróźnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin woj. Świętokrzyskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji

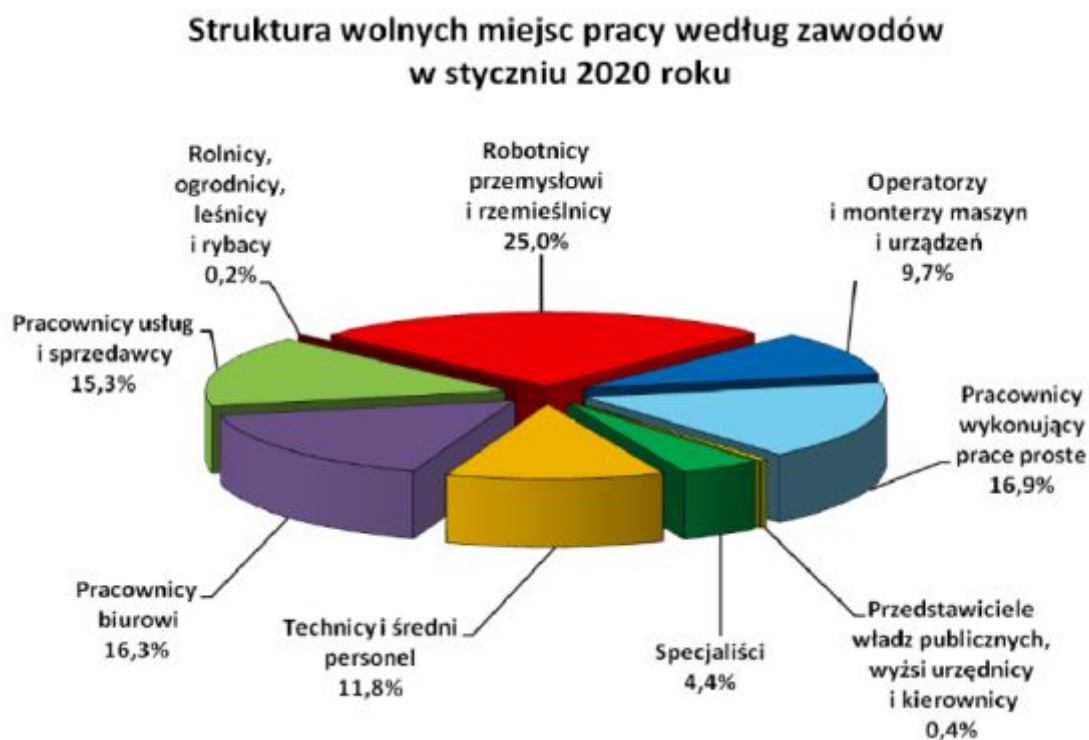
Źródło. Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017 – Raport przygotowany na zlecenie Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A. w Instytucie Przedsiębiorstwa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie

Należy pamiętać, że powyższa analiza dotyczy zróźnicowania wewnętrznego województwa świętokrzyskiego. Osobna analiza została przygotowana dla zobrazowania potencjału inwestycyjnego województw w kraju, co umożliwia porównaniu obszarów w całej Unii

Europejskiej. W publikacji „Atrakcyjność inwestycyjna regionów Polski na tle Unii Europejskiej”, pod red. H. Godlewskiej-Majkowskiej, województwo świętokrzyskie otrzymało bardzo niską ocenę atrakcyjności inwestycyjnej (klasa E) na tle regionów Unii Europejskiej szczebla NUTS 2. Spośród 275 regionów, nasze województwo otrzymało 249 lokatę. Jako silną stronę województwa świętokrzyskiego wskazano jedynie mikroklimat, który otrzymał najwyższą możliwą klasę A.

Rynek pracy w gminie Nowiny, pomimo swojej lokalnej specyfiki, powiązany jest z całym regionem województwa świętokrzyskiego. W 2019 roku, na terenie województwa najwięcej wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej zgłoszono dla robotników przemysłowych i rzemieślników (25,0%), pracowników wykonujących proste prace (16,9%), pracowników biurowych (16,3%) oraz pracowników usług i sprzedawców (15,3%). Z kolei najmniej wolnych ofert skierowanych było do przedstawicieli władz publicznych, wyższych urzędników i kierowników (0,4%) oraz do rolników, ogrodników, leśników i rybaków (0,2%).

Wykres 11. Struktura wolnych miejsc pracy w woj. świętokrzyskim według zawodów (stan na 31.01.2020r.)

Źródło. Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

2.8. Pomoc społeczna

System pomocy społecznej na poziomie gminy tworzy ogół instytucji samorządowych i rządowych, organizacji pozarządowych i kościelnych a także innych osób prawnych zaangażowanych w działania mające na celu pomoc osobom i rodzinom w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie poradzić sobie samodzielnie. Podstawową jednostką systemu pomocy społecznej gminy Nowiny, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Nowinach realizuje zadania określone nie tylko w ustawie o pomocy społecznej, ale również wynikające z innych aktów prawnych tj.: ustawy o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, ustawy o powszechnym ubezpieczeniu społecznym, ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci itp. Przy realizacji niektórych zadań współpracuje on między innymi z Wydziałem Polityki Społecznej Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej i Zdrowotnej Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach, Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach, Sądem, Policją, placówkami szkolnymi, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołem Interdyscyplinarnym, kuratorami, placówkami służby zdrowia, komornikami.

Nadrzędnym celem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Każda osoba oraz rodzina nie będąca w stanie samodzielnie rozwiązać swoich problemów ma prawo zwrócić się z prośbą o pomoc do Ośrodka. Prawo do wsparcia udzielanego przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach mają osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. Pomoc udzielana

przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej może mieć charakter finansowy i niepieniężny. Do świadczeń niepieniężnych realizowanych przez ośrodek należy zaliczyć:

- Pracę socjalną - udzielana jest osobom/ rodzinom na rzecz poprawy ich funkcjonowania w środowisku lokalnym, może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny. Udzielana jest bez względu na posiadany dochód, również osobom/ rodzinom nie korzystającym ze świadczeń pomocy społecznej.
- Składki na ubezpieczenie zdrowotne.
- Sprawienie pogrzebu odbywa się w sposób ustalony przez gminę, zgodnie z wyznaniem zmarłego, w przypadku gdy rodzina nie jest w stanie zorganizować pogrzebu lub jest brak rodziny.
- Schronienie. GOPS udziela pomocy osobom bezdomnym w postaci zapewnienia schronienia w schronisku lub noclegowni. Możliwa jest forma pomocy w postaci przyznania zasiłku celowego z przeznaczeniem na opłacenie pobytu w ośrodku.
- Posiłek. Zgodnie z ustawą GOPS zapewnia gorący posiłek osobom, które własnym staraniem nie mogą go sobie zapewnić. Od kilku lat ośrodek realizuje program dożywiania dzieci w szkołach.
- Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania. Udzielane są one osobom, które z powodu wieku, choroby itd. potrzebują pomocy osób trzecich.
- Specjalistyczne usługi opiekuńcze – dostosowane do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi i świadczone w miejscu ich zamieszkania.

Do świadczeń o charakterze pieniężnym należy wymienić:

- Zasiłek celowy - pomoc w tej formie przeznaczona jest głównie na zakup żywności, opału, opłaty za energię. W przypadku stwierdzenia marnotrawstwa przyznanych świadczeń pomoc jest ograniczana lub odmawiana. Z uwagi na dobro osób będących na utrzymaniu osoby ubiegającej się o pomoc finansową w przypadku marnotrawstwa przyznawana jest pomoc w formie niepieniężnej, np. zakupu żywności. Szczególnym rodzajem zasiłku celowego (niezależnie od dochodu) jest zasiłek celowy z powodu zdarzenie losowego.
- Specjalny zasiłek celowy - przysługuje w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy dochód rodziny przekracza kryterium dochodowe określone w ustawie.

- Zasiłek okresowy - pomoc w formie zasiłków okresowych przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, itd., w przypadku, gdy dochód rodziny jest niższy od kryterium dochodowego określonego w ustawie.
- Zasiłek stały - przysługuje pełnoletniej osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

W 2019 roku w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Nowinach zatrudnionych na podstawie umowy o pracę było 13 osób oraz 28 osób na umowę zlecenie (stan na 31 grudnia). Szczegółowy wykaz kadry ośrodka prezentuje poniższa tabela.

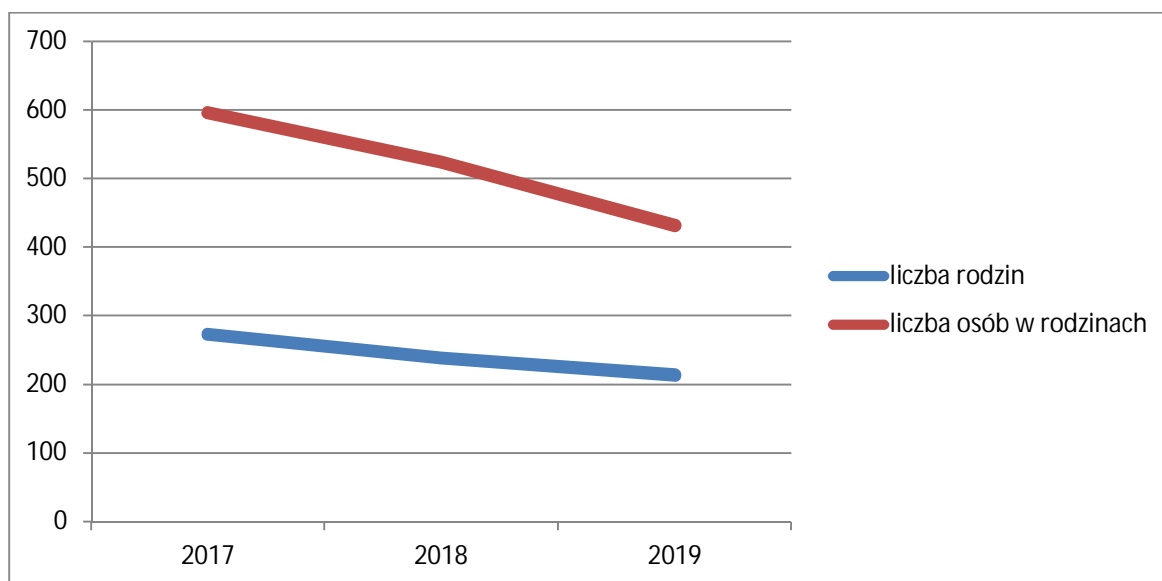
Tabela 4. Kadra Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach

Rok	2017	2018	2019
Kadra kierownicza	1	1	1
Pracownicy socjalni	4	4	4
Świadczenie rodzinne i wychowawcze	2	2	3
Asystent Rodziny	1	1	1
Fundusz Alimentacyjny	1	1	1
Usługi opiekuńcze- umowa o pracę	0	0	1
Pozostali pracownicy	2	2	2
Liczba pracowników ogółem	11	11	13
Usługi opiekuńcze- umowa zlecenie	16	18	26
Obsługa prawna i informatyczna (um. Zlecenie)	2	2	2

Źródło. Dane GOPS.

W 2019 roku z pomocy i wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach skorzystało 214 rodzin, w których żyły 432 osoby. Porównując z poprzednimi latami zmniejszyła się liczba rodzin otrzymujących pomoc, a co za tym idzie również liczba osób w tych rodzinach. Wsparciem pomocy społecznej objęto więc ok. 6 % mieszkańców gminy.

Wykres 12. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w latach 2017-2019

Źródło. Dane GOPS.

W 2019 r. budżet Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Nowinach wyniósł 11.744.539,80 zł. Wykonanie osiągnęło poziom 94,79 %. Zadania zlecone finansowane były w całości z budżetu państwa, natomiast na niektóre zadania własne Ośrodek otrzymywał dotację celową.

Najczęstszą formą pomocy są świadczenia. Świadczenia pomocy społecznej są zróżnicowane, niektóre z nich mają charakter obligatoryjny, a inne fakultatywny. Każdy rodzaj świadczenia ma ustawowo określone przesłanki będące podstawą ich przyznania. Wyodrębnić można następujące rodzaje świadczeń: w naturze, pieniężne oraz usługi. Wszystkie świadczenia udzielane są bezpłatnie, odpłatnie lub za częściową odpłatnością w zależności od kryterium dochodowego rodziny. Szczegółową charakterystykę przyznanych świadczeń prezentuje poniższa tabela.

Tabela 5. Charakterystyka przyznanych świadczeń pieniężnych i w formie rzeczowej w latach 2017-2019.

ROK Rodzaj świadczenia	2017		2018		2019	
	Liczba rodzin	Koszt świadczeń	Liczba rodzin	Koszt świadczeń	Liczba rodzin	Koszt świadczeń
Opłata za pobyt w DPS	14	310164	13	339.420,97	11	322.014,29
Schronienie	7	91.828,00	7	39.040	7	31274
Składki na ubezpieczenie zdrowotne	18	15.948,01	30	16.980	33	18.875
Zasiłki celowe	142	93.848,00	129	80.881,17	102	54.027,86
Specjalne zasiłki celowe	55	28.572,00				
Pomoc rzeczowa	91	42.880,30				
Zasiłki okresowe	123	207.969,00	91	146.038,70	71	110.873,35
Zasiłki stałe	30	176.941,12	33	189.353,89	36	197.866,68
Usługi opiekuńcze	21	89.726,57	25	175.185,12	30	269.478,59
Posiłek w szkole i w domu	275	346.241,30	253	280.129,37	142	245.940,30
Pogrzeby	1	3.400,00	0	0	0	0
Dodatki mieszkaniowe	34	35.081,02	38	27.754,13	19	25.223
Zasiłki i stypendia socjalne	78	40.300	60	31.775	14	22.600

Źródło. Dane GOPS.

2.8.1. Świadczenia rodzinne i opiekuńcze

Poszczególne świadczenia rodzinne mają różny charakter: w większości wypłacane są na określony czas, ale również jednorazowo (dodatek z tytułu urodzenia dziecka) lub raz w ciągu pewnego okresu (dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego). Część z świadczeń rodzinnych występuje samoistnie (zasiłek rodzinny, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne), natomiast otrzymanie dodatków do zasiłku rodzinnego uzależnione jest od posiadania prawa do zasiłku rodzinnego.

Świadczenia rodzinne przysługują obywatelom polskim oraz cudzoziemcom, jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres zasiłkowy, w którym otrzymują świadczenia rodzinne. Przyznawanie większości świadczeń rodzinnych uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego.

Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne , specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna,
- świadczenie rodzicielskie,
- świadczenie wychowawcze – Program „Rodzina 500+,”
- świadczenie „Za życiem”

Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do zasiłku rodzinnego przysługuje: rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie uczącej się (pełnoletniej osobie uczącej się, niepozostającej na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub w związku z ustaleniem wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony). Przyznanie zasiłku rodzinnego jest ściśle związane z dochodem w przeliczeniu na osobę w rodzinie i przysługuje do ukończenia przez dziecko:

- 18 roku życia lub
- nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo
- 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach oprócz zasiłków rodzinnych wypłacał również dodatki do nich:

- z tytułu urodzenia się dziecka,
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- samotnego wychowywania dziecka,
- wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,
- rozpoczęcia roku szkolnego,
- podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.

Tabela 6. Świadczenia rodzinne w latach 2017-2019

Rok	2017	2018	2019
Liczba przyjętych wniosków	462	583	458
Liczba wydanych decyzji	550	769	525

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GOPS

W 2019 r. przyjęto 458 wniosków o przyznanie świadczeń rodzinnych i opiekuńczych. Wydano 525 decyzji w ramach ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Świadczenia opiekuńcze

Wśród świadczeń opiekuńczych wyróżniamy trzy rodzaje wsparcia:

- specjalny zasiłek opiekuńczy,
- świadczenie pielęgnacyjne,
- zasiłek pielęgnacyjny,
- zasiłek dla opiekuna.

Według definicji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, oraz w oparciu o art. 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych zasiłek pielęgnacyjny jest świadczeniem, które przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Przysługuje on:

- niepełnosprawnemu dziecku;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;
- osobie, która ukończyła 75 lat i nie jest uprawniona do dodatku pielęgnacyjnego.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługiwać może tylko w sytuacji, w której osoba uprawniona do świadczenia zrezygnuje z pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności (wobec osoby tej konieczne jest sprawowanie stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy w związku z jej znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, jak również konieczny jest stały współudział na co dzień opiekuna w procesie jej leczenia, rehabilitacji i edukacji), albo osobą legitymującą się

orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Zgodnie z obowiązującymi przepisami do pobierania świadczenia pielęgnacyjnego uprawnieni są:

- Rodzice niepełnosprawnej osoby;
- Opiekun faktyczny dziecka;
- Osoba należąca do rodziny zastępczej spokrewnionej na podstawie przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Inne osoby, na których zgodnie z przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ciąży obowiązek alimentacyjny (z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności).

Dodatkowo świadczenie pielęgnacyjne wypłacane jest tylko wówczas, gdy niepełnosprawność osoby, nad którą uprawniony sprawuje opiekę, powstała:

- nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub
- w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia.

Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Zasiłek dla opiekuna przysługuje osobie, jeżeli decyzja o przyznaniu jej prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wygasta z mocy prawa na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw.

Świadczenie wychowawcze Rodzina 500+

Od 2016 roku jednym z dwóch nowych zadań Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach była obsługa świadczenia wychowawczego Rodzina 500+. Celem świadczenia

jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. W 2019 roku średnio miesięcznie wypłacanych było 1374 świadczeń wychowawczych na kwotę około 687.000,00 zł.

Świadczenie „Dobry start”

Świadczenie „Dobry Start” zostało wprowadzone w 2018 roku i przysługuje raz w roku na rozpoczynające rok szkolny dzieci do ukończenia 20 roku życia. Dzieci niepełnosprawne uczące się w szkole otrzymują je do ukończenia przez nie 24 roku życia. Co ważne, rodzina może liczyć na wsparcie niezależnie od posiadanego dochodu. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach w 2019 r. przyznał świadczenie „Dobry start” dla 988 uczniów na kwotę 295,950,00 zł. Ośrodek nie wydał decyzji odmownych w sprawie świadczenia „Dobry Start”.

2.8.2. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych alimentów, stwierdzonej przez komornika w okresie dwóch ostatnich miesięcy. Świadczenie to przysługuje do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 25 roku życia, jeżeli dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej. W przypadku posiadania przez osobę uprawnioną orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje bez względu na jej wiek – bezterminowo.

Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego, koszty obsługi związane z ich wypłatą oraz koszty podejmowanych wobec dłużników działań, finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego mają charakter zwrotny. Dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłaconych osobie uprawnionej, łącznie z ustawowymi odsetkami za zwłokę, które naliczane są od pierwszego dnia następującego po dniu wypłaty świadczenia, do dnia spłaty całości należności dłużnika wobec gminy z tego tytułu.

Tabela 7. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego w latach 2017-2019

	2017	2018	2019
liczba osób	57	46	39
liczba rodzin	37	30	42
kwota świadczeń	322950,00	262600,00	230100,00
liczba świadczeń	721	636	545

Źródło. Dane GOPS.

W ciągu trzech ostatnich lat zauważalnym jest spadek liczby wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Zmniejsza się liczba osób uprawnionych do tego świadczenia, ponieważ rośnie średni poziom płac przy jednoczesnym stałym kryterium dochodowym.

2.8.3. Realizacja Programu „Posiłek w szkole i w domu”

Od 2019 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach realizuje rządowy program „Posiłek w szkole i w domu”, który jest kontynuacją wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. W ramach programów gmina Nowiny zapewniała posiłki, zasiłki celowe lub świadczenia rzeczowe w postaci produktów żywnościowych. Całkowity koszt realizacji w/w programu w 2019 r. wyniósł 234.273,00 zł. w tym z dotacji budżetu państwa pochodziło 184.000,00 zł, natomiast ze środków własnych gminy 50.273 zł. W ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” łącznie pomocą objętych zostało 327 osób z 142 rodzin.

2.8.4. Stypendia socjalne

Kolejną formą wsparcia osób najuboższych są stypendia socjalne. Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie. Kryterium dochodowe zostało ustalone przez ustawodawcę zgodnie z ustawą o pomocy społecznej. Stypendium przyznawane jest w formie refundacji poniesionych kosztów, a jego wysokość uzależniona jest od sytuacji dochodowej oraz występowania w rodzinie okoliczności takich jak: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, rodzina niepełna lub wystąpienie zdarzenia losowego.

Tabela 8. Stypendia socjalne dla uczniów i zasiłki szkolne w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Liczba uczniów	55	41	29
Kwota świadczeń w złotych	40300,00	31775,00	22600,00

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach.

W ciągu ostatnich trzech lat stale maleje liczba uczniów otrzymujących stypendia i zasiłki szkolne. Spowodowane jest to utrzymującym się na stałym poziomie kryterium dochodowym przy jednoczesnym wzroście dochodów gospodarstw domowych, tym samym zmniejsza się liczba osób uprawnionych do skorzystania z tej formy pomocy.

2.8.5. Karta Dużej Rodziny

Rządowy Program „Karta Dużej Rodziny” został zapoczątkowany 16 czerwca 2014 roku. W ramach programu członkom rodzin wielodzietnych, na ich wniosek, przyznawane są Karty Dużej Rodziny. Karty te upoważniają do korzystniejszego od ogólnie obowiązującego dostępu do towarów i usług lub innych form działalności. Karty przyznawane są członkom rodziny wielodzietnej, gdzie na utrzymaniu jest co najmniej troje dzieci. Karta wydawana jest rodzicom na czas nieokreślony, dziecku do ukończenia 18 roku życia, dziecku powyżej 18 roku życia odpowiednio do końca roku szkolnego lub akademickiego w którym jest planowane ukończenie nauki w danej placówce, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia a dziecku legitymującemu się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w wieku powyżej 18 roku życia na okres ważności orzeczenia.

Tabela 9. Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny w latach 2017-2019

Rok	2017	2018	2019
Liczba rodzin którym wydano karty	16	13	70

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych z GOPS.

W ciągu trzech ostatnich lat Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach wydał Karty Dużej Rodziny dla 99 rodzin z terenu gminy.

Wzrost zainteresowania Kartą Dużej Rodziny w 2019 roku wynika ze zmiany, która zaczęła obowiązywać od 1 stycznia 2019 roku. Od tamtego momentu prawo do posiadania Karty przysługuje członkowi rodziny wielodzietnej, przez którą rozumie się rodzinę, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają lub mieli na utrzymaniu łącznie co najmniej troje dzieci bez względu na ich wiek. Spośród 70 Kart wydanych w ostatnim roku aż 44 wnioski dotyczyły właśnie osób które kiedykolwiek wychowywały troje i więcej dzieci.

2.8.6. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne

Osoba znajdującą się w trudnej sytuacji materialnej może skorzystać z pomocy w formie dodatku mieszkaniowego przeznaczonego na utrzymanie posiadanego lub wynajmowanego mieszkania lub domu jednorodzinnego. Warunkiem uzyskania takiej pomocy jest spełnienie kryteriów dochodowych. Mieszkanie lub dom musi także spełniać kryteria powierzchniowe.

Od 1 stycznia 2014 r. istnieje możliwość otrzymania przez tzw. odbiorcę wrażliwego energii elektrycznej - dodatku energetycznego. Odbiorcą wrażliwym energii elektrycznej jest osoba, której przyznano dodatek mieszkaniowy w rozumieniu przepisów ustawy o dodatkach mieszkaniowych.

Tabela 10. Dodatki mieszkaniowe o energetyczne w gminie Nowiny

Rodzaj wsparcia	Dodatki energetyczne			Dodatki mieszkaniowe		
Rok	2017	2018	2019	2017	2018	2019
liczba gospodarstw	0	0	0	34	38	31
Kwota świadczeń	0	0	0	35081,02	27754,13	25223,97

Źródło. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej.

W ciągu ostatnich trzech lat liczba gospodarstw otrzymujących dodatek mieszkaniowy wahała się od 31 do 38. Warty uwagi jest, że żadne gospodarstwo domowe nie otrzymywało dodatku energetycznego.

2.9. Społeczeństwo obywatelskie

Społeczeństwo obywatelskie obejmuje w Polsce dwa obszary: obywatelską aktywność grupową – działalność organizacji pozarządowych, wspólnot lokalnych i samorządowych, nieformalnych grup i ruchów społecznych oraz świadomość obywatelską Polaków.

Społeczeństwo obywatelskie potrafi działać niezależnie od instytucji państwowych. Podstawową cechą społeczeństwa obywatelskiego jest świadomość jego członków potrzeb wspólnoty oraz dążenie do ich zaspokajania, czyli zainteresowanie sprawami społeczności oraz poczucie odpowiedzialności za jego dobro.

Za najlepsze podwaliny pod sprawnie funkcjonujące społeczeństwo obywatelskie uważane są organizacje obywatelskie. Wzmacniają oraz urzeczywistniają one prawa obywateli do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym i samorealizacji we wszystkich aspektach życia. Społeczeństwo obywatelskie realizuje więc to wszystko, co nie jest zabronione przez prawo i akceptowane zasady moralne. Na dodatek zabrania się w nim jak najmniej. To co dozwolone, jednostki mogą robić jak chcą. Pozwala to z kolei zwiększyć możliwości wyborów i rozwiązań, które zarówno dla społeczeństwa obywatelskiego i dla jednostki są najbardziej efektywne i opłacalne.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe stanowią niezwykle ważny element demokracji i społeczeństwa obywatelskiego. Świadczą określone usługi, a dzięki swojej specyfice, często mogą to robić w sposób bardziej efektywny niż inne podmioty. Według ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, organizacjami pozarządowymi są jednostki niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych oraz niedziałające w celu osiągnięcia zysku. Najliczniejszymi formami prawnymi, w jakich zakładane są organizacje pozarządowe są stowarzyszenia i fundacje.

W 2019 roku na terenie gminy Nowiny zarejestrowanych były 26 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz jedna fundacja. Aby móc porównać liczbę organizacji pozarządowych w różnych jednostkach terytorialnych, należy podać ich ilość w przeliczeniu na stałą liczbę ludności, w tym przypadku tysięcy mieszkańców. Analizując potencjał gminy

Nowiny należy zauważyć, że w całym analizowanym czteroletnim przedziale czasu, statystycznie w gminie było mniej organizacji pozarządowych niż w kraju i województwie, ale więcej przyrównując do średniej liczonej dla powiatu kieleckiego.

Tabela 11. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 tys. mieszkańców

Rok	2016	2017	2018	2019
Polska	3,68	3,85	3,68	3,83
Województwo Świętokrzyskie	3,44	3,60	3,54	3,70
Powiat Kielecki	3,01	3,14	3,14	3,24
Gmina Nowiny	2,33	2,57	2,81	3,41

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Porównując rok 2019 z 2016 można zauważyć wzrost liczby podmiotów tzw. III sektora w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Liczba organizacji pozarządowych nie przekłada się na aktywność tych jednostek, które czasami charakteryzują się niską skutecznością w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania. Niestety nie we wszystkich sołectwach gminy Nowiny zarejestrowane są organizacje pozarządowe. Taka sytuacja jednakże nie oznacza, że na takim obszarze nie jest prowadzona działalność społeczna. Uzupełnieniem stowarzyszeń, w tym Ochotniczych Straży Pożarnych są również tzw. grupy nieformalne, czyli np. koła gospodyń wiejskich. Działają one lokalnie, bardzo często w środowisku wiejskim i skupiają wokół siebie osoby o podobnych zainteresowaniach.

2.10. Analiza SWOT

Jedną z podstawowych metod analizy strategicznej jest analiza SWOT, która polega na ustaleniu silnych i słabych stron zasobów własnych gminy oraz szans i zagrożeń związanych z jej otoczeniem.

Ze względu na obostrzenia epidemiologiczne członkowie Zespołu ds. Opracowania Strategii wypełnili elektroniczne formularze w których wskazali poszczególne czynniki.

MOCNE strony	
1	Zaangażowana, wykwalifikowana i doświadczona kadra
2	Inwestowanie w podnoszenie kwalifikacji i kompetencji pracowników.

3	Rzetelne i skuteczne działanie Zespołu Interdyscyplinarnego
4	Organizowanie akcji służących integracji społeczności lokalnej i profilaktyki.
5	Prowadzenie konsultacji w sprawach społecznych.
6	Działanie punktów konsultacyjnych, z których można korzystać w sposób bezpłatny
7	Współpraca między instytucjami
8	Dobre położenie gminy pod względem komunikacyjnym - bliskość miasta wojewódzkiego, atrakcyjny teren dla inwestorów, dogodne połączenie drogowe
9	Kompleksowa sieć instytucji infrastrukturalnych oraz ich dogodna lokalizacja
10	Wzrost liczby mieszkańców
11	Bogata oferta kulturalna i sportowa - GOK, stowarzyszenia działające na rzecz mieszkańców, kluby sportowe i inne
12	Prężnie działające organizacje pozarządowe.
13	Odpowiednia dostępność szkół podstawowych – sieci szkół
14	Dobrze wyposażone i rozwinięte placówki oświatowe
15	Wysoki poziom nauczania w szkołach (wysokie wyniki na egzaminach zewnętrznych). Inwestycje w oświatę.
16	Dobrze rozwinięte zaplecze sportowe i rekreacyjne w tym kryta pływalnia Perła
17	Dobry dostęp i szeroki zakres zajęć rekreacyjnych oraz sportowych dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych
18	Atrakcyjne tereny do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej
19	Ciągły rozwój gminy - inwestycje drogowe, kanalizacyjne, oświetleniowe, wzrost budownictwa jedno i wielorodzinnego, powstawanie nowych miejsc pracy
20	Członkostwo Gminy w porozumieniach samorządowych.
21	Duża ilość zakładów produkcyjno-usługowych.
22	Możliwości kształcenia na poziomie ponadpodstawowym (bliskie usytuowanie uczelni i szkół średnich),
23	Powstanie gazociągu , paliwa wygodnego w użytkowaniu dla osób starszych oraz bezpiecznego dla środowiska
24	Potrzeby osób niepełnosprawnych są dostatecznie rozpoznawane w kontekście środowiska lokalnego
25	Rozpowszechniane są pozytywne wzorce postaw charytatywnych - wolontariat
26	Ulgi dla mieszkańców korzystających z obiektów sportowych np. basenu.
27	Gmina wysoko oceniana w różnych rankingach
28	Szkoła z klasami mistrzostwa sportowego

SŁABE strony	
1	Zbyt małe zaangażowanie ze strony społeczności lokalnej, zwłaszcza ze strony młodzieży
2	Ośrodek Zdrowia nie zaspokaja w pełni potrzeb mieszkańców – utrudniony dostęp do specjalistów
3	Słaba baza turystyczna
4	Brak wystarczającej ilości mieszkań socjalnych i komunalnych
5	Słabe zainteresowanie klientów pomocy społecznej podnoszeniem kwalifikacji i podejmowaniem pracy
6	Brak klubu dziecięcego na terenie gminy
7	Brak organizacji zajmującej się młodzieżą i np. organizacją wymian międzynarodowych
8	Roszczeniowa postawa klientów pomocy społecznej i uzależnianie się od świadczeń pomocy społecznej
9	Niedostateczna oferta w zakresie zagospodarowania czasu wolnego dla młodzieży
10	Zbyt mała pomoc dla osób samotnie wychowujących dziecko
11	Brak placówek wsparcia dla samotnych matek z dziećmi i ofiar przemocy
12	Niewystarczająca integracja osób niepełnosprawnych i zdrowych.
13	Brak świetlic socjoterapeutycznych
14	Brak reakcji ze strony środowiska lokalnego na przemoc w rodzinie
15	Ograniczone możliwości znalezienia zatrudnienia na lokalnym rynku pracy przez kończącą edukację młodzież
16	Słaby Internet – problem szczególnie ważny w czasie pandemii i pracy/nauki zdalnej
17	Dziki wysypiska śmieci i zagrożenia zdrowotne tym spowodowane

SZANSE	
1	Nowa perspektywa finansowa i środki pieniężne z nią związane
2	Popularyzacja aktywnych form spędzania czasu wolnego.
3	Większe zaangażowanie mieszkańców w proces konsultacji społecznych
4	Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej
5	Zmiany w prawie otwierające udostępniające nowe narzędzie dla pomocy społecznej
6	Zwiększenie aktywności społecznej wśród młodzieży co przeniesie się na większą świadomość społeczną w przyszłości
7	Zakończenie epidemii CoVid
8	Rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy
9	Rozwój wolontariatu i wzrost podejmowanych inicjatyw lokalnych przez społeczność
10	Wzrost świadomości zdrowotnej wśród mieszkańców
11	Rozwój gospodarczy miasta Kielce

12	Ogólnokrajowe kampanie społeczne i profilaktyczne
13	Narzędzia do monitoringu i diagnozowania lokalnych zagrożeń społecznych

ZAGROŻENIA	
1	Przedłużenie epidemii corona virusa (zagrożenia zdrowotne, ekonomiczne i psychiczne)
2	Brak osób (fachowców) chętnych do współpracy.
3	Niewłaściwe diagnozowanie potrzeb społeczności lokalnej
4	Przepisy prawa blokujące możliwości samorządów
5	Starzenie się społeczeństwa
6	Negatywne nastawienie społeczne do osób zagrożonych marginalizacją,
7	Zjawisko dziedziczenia bezrobocia
8	Rozpad więzi społecznych
9	Wzrastające koszty życia
10	Emigracja zarobkowa ludzi młodych dobrze wykształconych
11	Przekazywanie nowych zadań do pomocy społecznej bez zabezpieczenia na ten cel środków
12	Zbyt małe uprawnienia pracownika socjalnego do działania podczas interwencji
13	Wyczerpywanie się pokładów złóż naturalnych
14	Obowiązek płacenia "Janosikowego"
15	Prognozy pogarszającego się zdrowia fizycznego i psychicznego mieszkańców w związku z trwającą pandemią
16	Problemy dzieci i młodzieży związane z uzależnieniem od mediów elektronicznych i negatywnymi skutkami zdalnego nauczania
17	Cyberprzemoc

Wnioski

Przeprowadzona analiza SWOT dotyczyła problematyki społecznej, jednak znalazły się w niej czynniki m.in. infrastrukturalne, które w sposób pośredni wpływają na politykę społeczną gminy. Analiza została przygotowana w grudniu 2020 roku stąd obecność szans i zagrożeń związanych z pandemią. Sytuacja epidemiologiczna niesie za sobą wiele zagrożeń

i negatywnych następstw. Konsekwencje ekonomiczne związane z kryzysem gospodarczym mogą prowadzić do wzrostu bezrobocia i tym samym trudnej sytuacji materialnej rodzin, co z kolei sprawia, że w rodzinach znacznie częściej dochodzi do frustracji, agresji i przemocy, która zwykle toczy się za zamkniętymi drzwiami, bez naturalnego odruchu, pomocy i reakcji

sąsiedzkiej. Izolacja i związane z tym odosobnienie często prowadzi do depresji, którą w takich okolicznościach jest dużo trudniej dostrzec i zdiagnozować. Pojawia się również stres który dotyka wszystkie grupy społeczne w tym ludzi młodych, starszych, niepełnosprawnych czy samotnych. Pedagodzy alarmują, że młodzież znacznie bardziej podatna jest na używki, a w konsekwencji na uzależnienia a brak bezpośredniego kontaktu z uczniem oraz możliwości codziennej obserwacji doprowadzi do braku szybkiej reakcji na ewentualne zagrożenia. Izolacja może przyczynić się również do zwiększonej aktywności dzieci i młodzieży w świecie wirtualnym i tym samym przyczynić się do ich uzależnienia od środków komunikacji elektronicznej. Rosną zagrożenia związane z cyberprzemocą. Z powyższego wynika, że epidemia to nie tylko zagrożenie rozpatrywane w kontekście służby zdrowia, ale wielowymiarowe zjawisko szeroko codziennie oddziałujące na mieszkańców gminy, również tych nie mających kontaktu z wirusem.

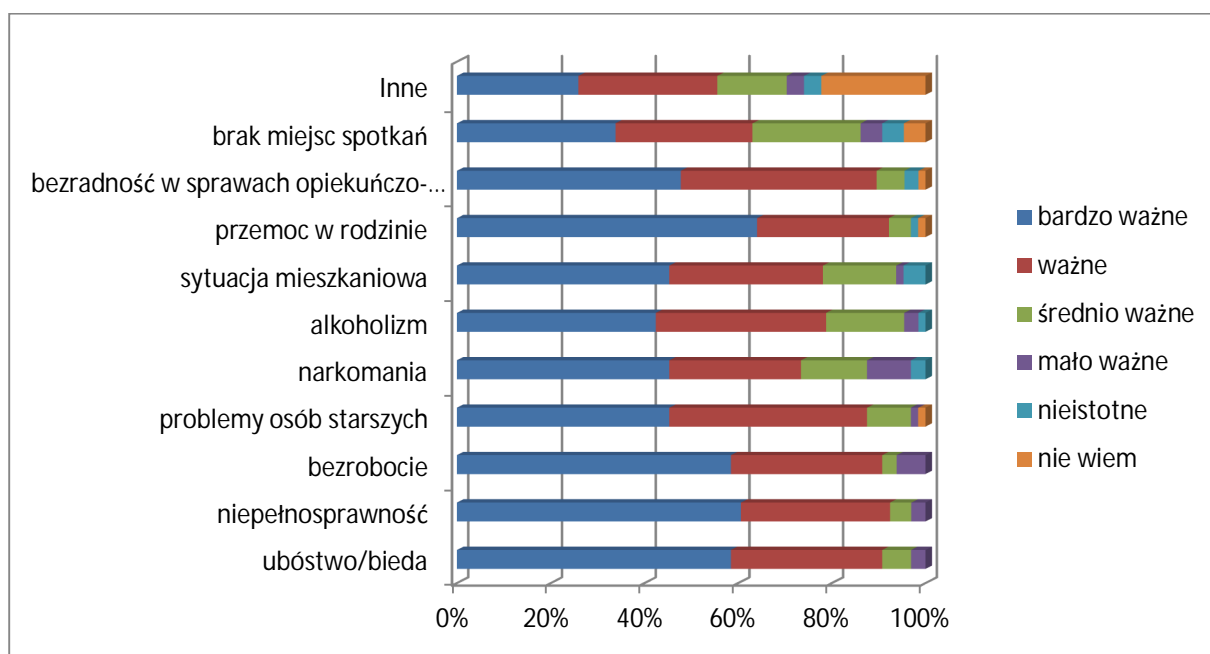
Mocną stroną gminy Nowiny jest kompleksowa sieć instytucji publicznych wraz z kompetentną i wykształconą kadrą, która dostrzega konieczność ciągłego samorozwoju. Rosnąca liczba mieszkańców gminy wymusza ciągły rozwój usług oraz poszerzenie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. Dobrze wyposażone i ciągle modernizowane placówki oświatowe gwarantują wysoki poziom nauczania a bliskość Kielc umożliwia dalszą edukację bez konieczności stałego opuszczania gminy. Nawet jednak pomimo tego duża część młodych mieszkańców decyduje się zamieszkać w większych miastach, gdzie łatwiej o późniejszą pracę. Członkowie Zespołu dostrzegają również nie do końca wykorzystany potencjał gminy: dziedzictwo kulturowe, baza turystyczna, brak klubu dziecięcego, niewystarczającą integrację środowisk lokalnych. Gminę Nowiny trapią również trudności znane każdej gminie w Polsce. Niewystarczające środki finansowe, roszczeniowa postawa klientów pomocy społecznej, dziedziczenie biedy, brak reakcji środowiska lokalnego na przemoc domową czy też jej ukrywanie. Jako szansę na rozwój usług społecznych należy wskazać środki finansowe związane z nowym okresem programowania unijnego, co przy wykwalifikowanej kadrze daje duże możliwości uzupełnienia gminnego budżetu. Ogólnopolskie kampanie społeczne powinny również przyczynić się do zmiany nawyków i zachowań mieszkańców oraz wpłynąć na ich wzrost świadomości. Dostrzeżono również szansę w rozwoju miasta wojewódzkiego, którego bezpośrednio graniczy z gminą Nowiny. Silny ośrodek wojewódzki oferuje miejsca pracy również dla mieszkańców ościennych gmin,

natomiast niczym niezwykłym nie jest proces wyludniania miasta na rzecz właśnie sąsiednich gmin wiejskich.

3. Lokalne problemy społeczne

Poprzez problem społeczny należy rozumieć niekorzystne zjawisko dla danej społeczności, oceniane przez tą społeczność jako niepożądane, niebezpieczne oraz konieczne do wyeliminowania. W anonimowym badaniu ankietowym zapytano mieszkańców gminy Nowiny o ocenę różnych aspektów społecznych. Największy odsetek osób ocenił że ważnym i bardzo ważnym jest problem związany z przemocą domową, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, niepełnosprawność, bezrobocie oraz ubóstwo.

Wykres 13. Ocena problemów społecznych w opinii mieszkańców gminy Nowiny

Źródło. Opracowanie własne

3.1. Analiza metodą Pareto-Lorenza

Niniejsza analiza oparta jest na zasadzie, według której często tylko kilka składników wpływa na większość skutków. Ogólnie rzecz ujmując można stwierdzić, iż niewielka liczba przyczyn odpowiada za większość występujących zjawisk. Skorygowaniem tych czynników można w skali ogółu znacznie poprawić jakość całego zjawiska, dlatego niezwykle istotnym jest ich identyfikacja, aby nie marnować zbędnych potencjałów na małoistotne przyczyny. Diagram

Pareto-Lorenza nazywany jest również metodą ABC lub prawem 20-80. Zasada Pareto umożliwia znalezienie 20% przyczyn przynoszących 80% strat. Podane wartości procentowe są umowne, gdyż równie dobrze może chodzić np. o proporcję 70-30. Analiza ABC jest metodą porządkowania i grupowania elementów analizowanych zbiorów ze względu na wybrane kryterium. W wyniku grupowania elementy grupy A mają największą wartość, natomiast grupy C marginalne znaczenie.

Przy użyciu metody Pareto-Lorenza można wskazać kilka głównych przyczyn, z powodu których przyznawana jest pomoc Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach. To właśnie te przyczyny są najbardziej istotne dla kwestii pomocy społecznej. Należy jednak mieć na uwadze, że korzystając z tej metody opieramy się tylko i wyłącznie na danych statystycznych wygenerowanych przez system pomocy społecznej.

Tabela 12. Problemy społeczne w latach 2017-2019 według zestawienia Pareto-Lorenza

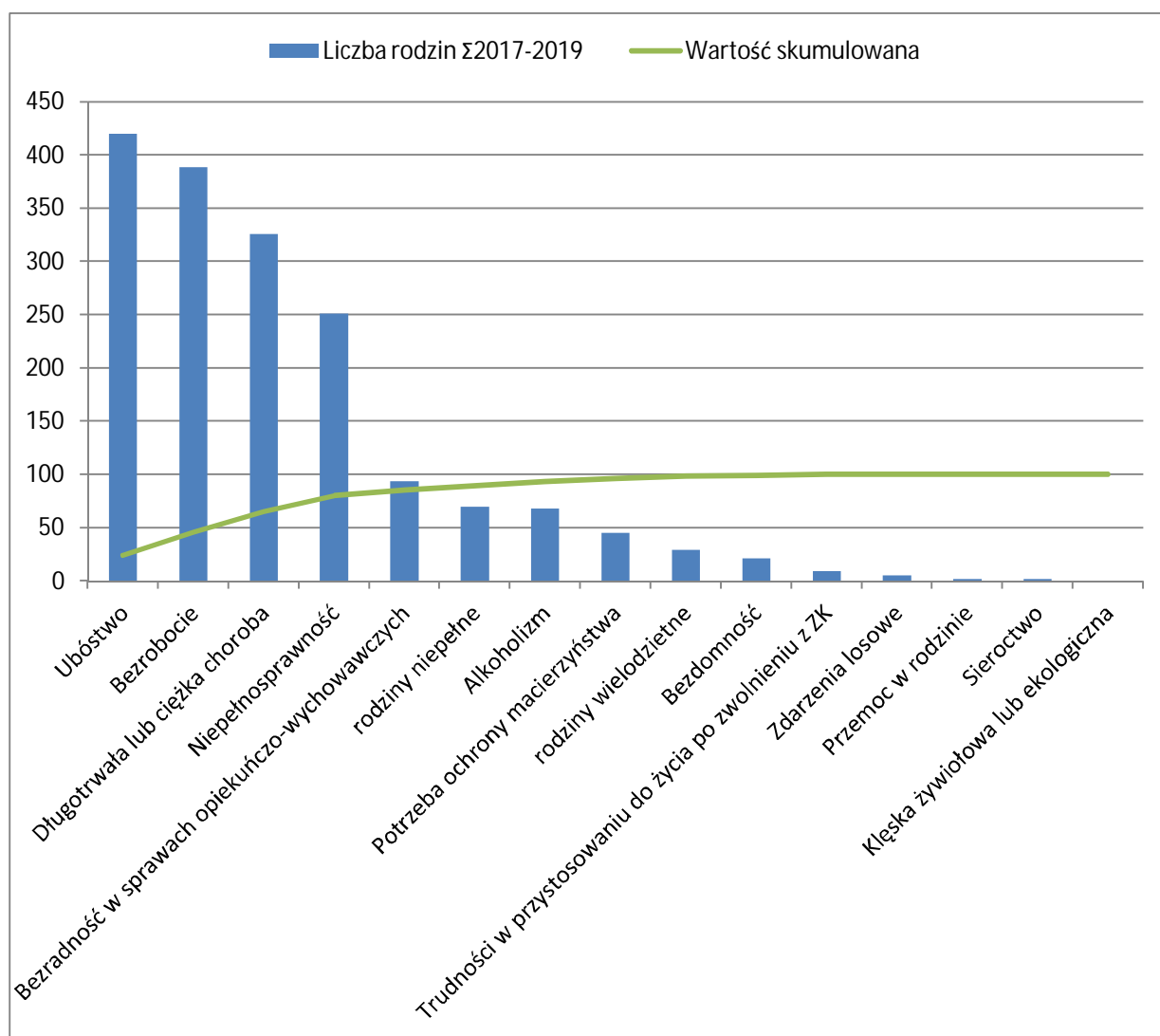
Powód	Liczba rodzin Σ2017-2019	Udział w populacji (%)	Wartość skumulowana (%)	Kategoria
Ubóstwo	420	24,26%	24	A
Bezrobocie	389	22,47%	46	
Długotrwała lub ciężka choroba	326	18,83%	65	
Niepełnosprawność	251	14,50%	80	
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	94	5,43%	85	B
Rodziny niepełne	70	4,04%	89	
Alkoholizm	68	3,93%	93	
Potrzeba ochrony macierzyństwa	45	2,60%	96	
Rodziny wielodzietne	29	1,68%	98	C
Bezdomność	21	1,21%	99	
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z ZK	9	0,52%	100	
Zdarzenia losowe	5	0,29%	100	
Przemoc w rodzinie	2	0,12%	100	
Sieroctwo	2	0,12%	100	
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0,00%	100	

Źródło. Opracowanie własne.

Wyniki analizy metodą Pareto-Lorenzo prezentowane powinny być za pomocą diagramu składającego się z dwóch głównych części.

- wykres słupkowy – histogram uszeregowany w porządku malejącym.
- wykres liniowy – prezentuje skumulowany procentowy udział przyczyn przyznania pomocy.

Wykres 14. Graficzna prezentacja problemów społecznych metodą Pareto-Lorenzo

Źródło. Opracowanie własne.

Na powyższym wykresie widać, iż spośród piętnastu wyodrębnionych kategorii, cztery pierwsze powody przyznawania pomocy, tj. ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność, odpowiadają za 80% wszystkich przyczyn. To właśnie te problemy społeczne należy uznać jako dominujące w gminie Nowiny. Dołączając do tego

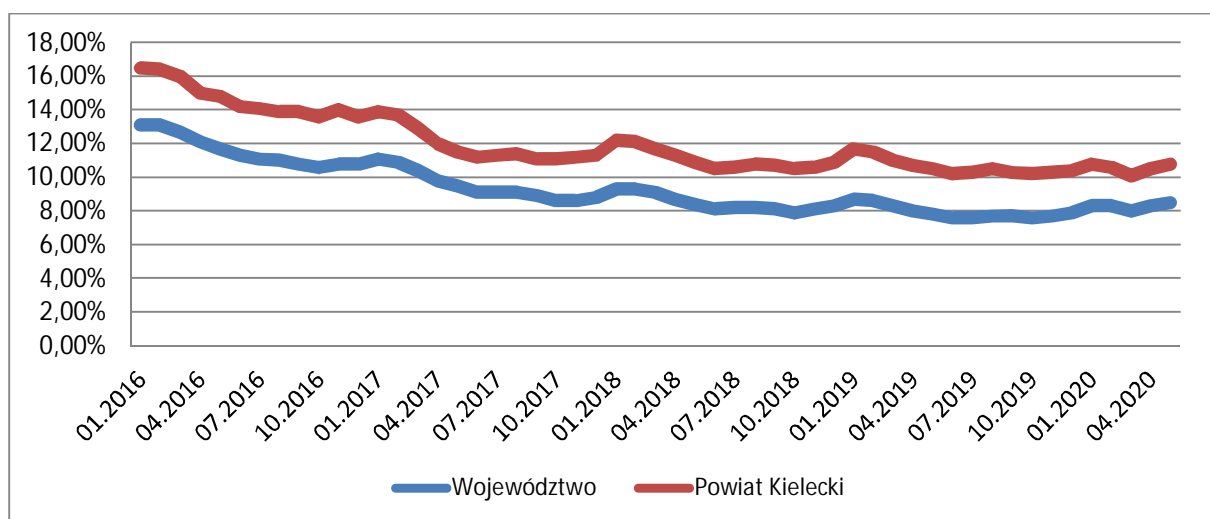
cztery kolejne powody przyznania pomocy tj. bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, rodziny niepełne, alkoholizm i potrzebę ochrony macierzyństwa otrzymujemy łącznie 96% wszystkich przypadków. Pozostałe czynniki, pod kątem statystycznym mają zatem znaczenie marginalne.

3.2. Bezrobocie

Istotnym problemem społeczno-gospodarczym występującym na terenie całego województwa świętokrzyskiego jest bezrobocie. Jest to zjawisko trudne do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego, przez co część osób pozostająca bez pracy nie jest ujęta. Z drugiej strony zdarzają się przypadki wpisania w szeregi bezrobotnych osób, które wykonują pracę zawodową w tzw. „szarej strefie”, czyli bez płacenia podatków. Należy też pamiętać, że istnienie dużej liczby bezrobotnych pogarsza sytuację osób zatrudnionych, co przejawia się tym, że często są oni zmuszani do gorszych warunków pracy, a także do zawierania mniej korzystnych umów o pracę. W teorii ekonomii funkcjonuje również pojęcie naturalnej stopy bezrobocia, która informuje, jaka część siły roboczej nie chce podjąć pracy za wynagrodzenie płacone w momencie równowagi na rynku pracy. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia są wskaźnikami pokazującymi stan bezrobocia na określony moment. W poszczególnych krajach do ustalania liczby bezrobotnych stosowane są różne metody. W Polsce podstawą szacunków są dane urzędów pracy oparte o rejestr osób bezrobotnych.

Na koniec 2019 roku stopa bezrobocia w powiecie kieleckim wyniosła 10,4% i była większa o 2,5 punktu procentowego (p.p.) od poziomu bezrobocia w województwie świętokrzyskim.

Wykres 15 . Stopa bezrobocia w powiecie kieleckim oraz województwie świętokrzyskim

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych WUP w Kielcach.

W przeciągu pięciu ostatnich lat zauważalny jest znaczny spadek bezrobocia w regionie. Z powyższego wykresu widać powiązanie stopy bezrobocia w powiecie oraz w województwie. Jest to naturalne zjawisko, ponieważ bezrobocie jest skomplikowanym problemem społecznym, na który wpływ ma ogólna sytuacja ekonomiczna kraju. Wywołuje ono negatywne skutki zarówno ekonomiczne, jak i społeczne. Makroekonomiczne skutki bezrobocia dotyczą utraconej produkcji w gospodarce w rezultacie niepełnego wykorzystania siły roboczej oraz pogorszenia stanu budżetu państwa w wyniku zmniejszenia przychodów budżetowych z tytułu podatków oraz zwiększenia wydatków na zasiłki i inne formy pomocy społecznej. Mikroekonomiczne skutki bezrobocia polegają na pogorszeniu sytuacji materialnej bezrobotnych i ich rodzin w okresie pozostawania bez pracy. Analizując makrospołeczne skutki bezrobocia, należy pamiętać o istnieniu bezrobotnych nie zawsze zarejestrowanych przez rejonowe urzędy pracy (są to przeważnie kobiety i młodzież, nie mający żadnego zatrudnienia).

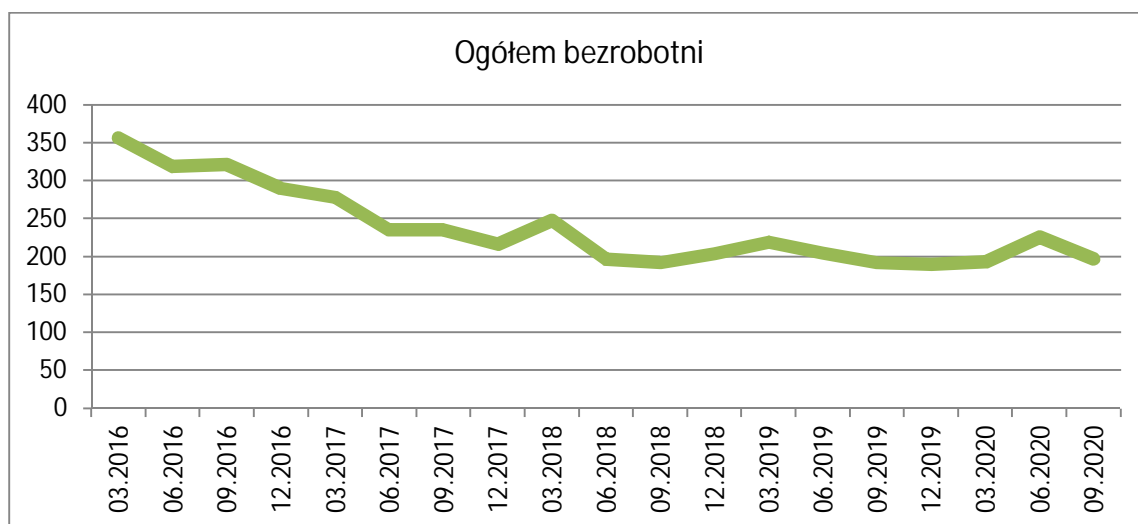
Bezrobocie jest również istotnym elementem polityki społecznej, w każdym państwie, w którym gospodarka oparta jest o mechanizm wolnorynkowy. Utrzymujące się przez dłuższy czas bezrobocie powoduje napięcia społeczne.

W gminie Nowiny na koniec 2019 roku zarejestrowanych było 190 osób bezrobotnych, co stanowiło najniższy rezultat od początku analizowanego okresu. W przeciągu kolejnego pół

roku liczba osób bezrobotnych wzrosła o 36 osób (19%), miało to związek z epidemią koronawirusa i w jego następstwie spowolnieniem gospodarki.

W przypadku gminy Nowiny, w ostatnich czterech latach zauważalny jest znaczny spadek liczby osób bezrobotnych. Występują okresowe wahania związane z sezonowością niektórych branż. Spośród osób bezrobotnych, większość stanowią kobiety.

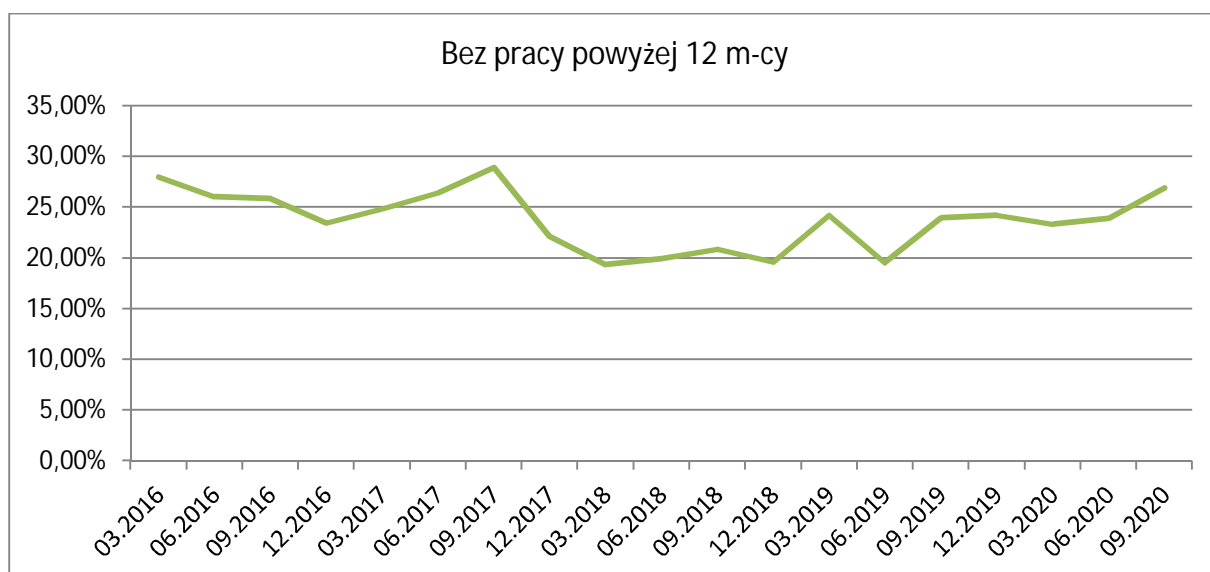
Wykres 16. Liczba osób bezrobotne w gminie Nowiny

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Kielcach.

Bezrobocie bezpośrednio dotyka osobę pozostającą bez pracy, ale w sposób pośredni cała rodzina odczuwa skutki tego problemu. Zjawisko to wiąże się często z obniżeniem stopy życiowej rodziny oraz niejednokrotnie, jest nierozzerwalnie powiązane z innymi problemami, takimi jak np. ubóstwo, alkoholizm, przemoc w rodzinie itp. Przedłużający się okres bezrobocia może te zjawiska dodatkowo nasilać. Początkowy szok spowodowany zwolnieniem z pracy zastępowany jest niejednokrotnie krótką fazą optymizmu i wiary w znalezienie nowego zatrudnienia, a następnie okresem pesymizmu i utraty nadziei. Ostatecznie długotrwałe bezrobocie prowadzi do bezradności co może mieć w dłuższej perspektywie destrukcyjny wpływ na funkcjonowanie rodziny. W gminie Nowiny w całym analizowanym okresie czasu osoby pozostające przynajmniej rok bez pracy stanowiły od 20% do nawet 30% wszystkich osób bezrobotnych.

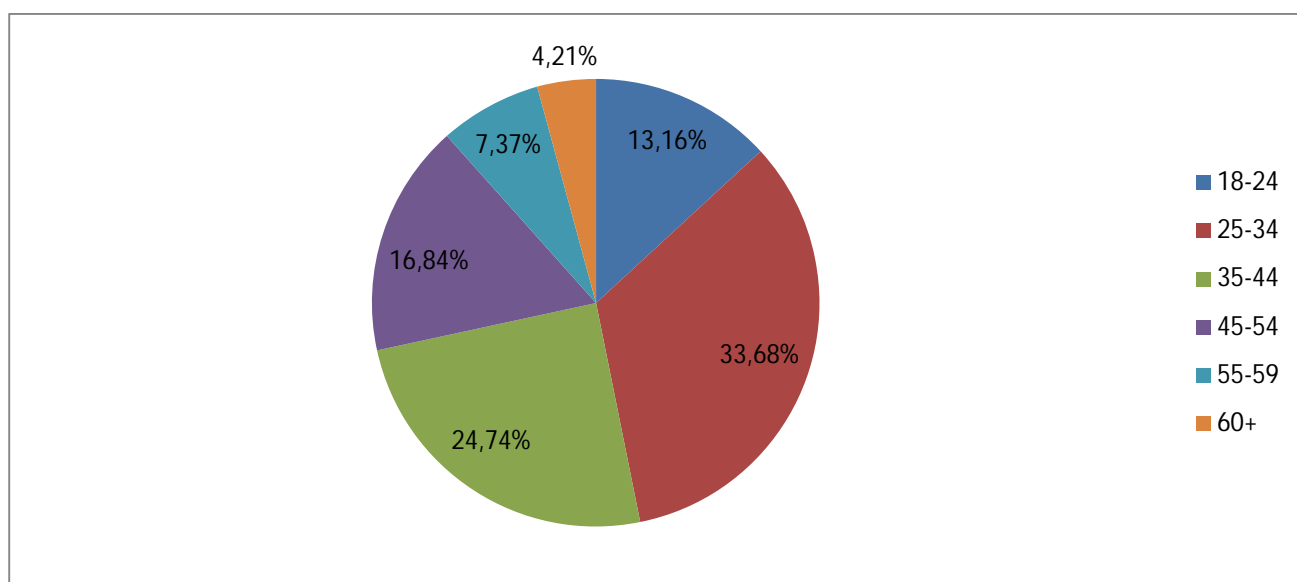
Wykres 17. Udział osób długotrwale bezrobotnych wśród wszystkich bezrobotnych

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Kielcach.

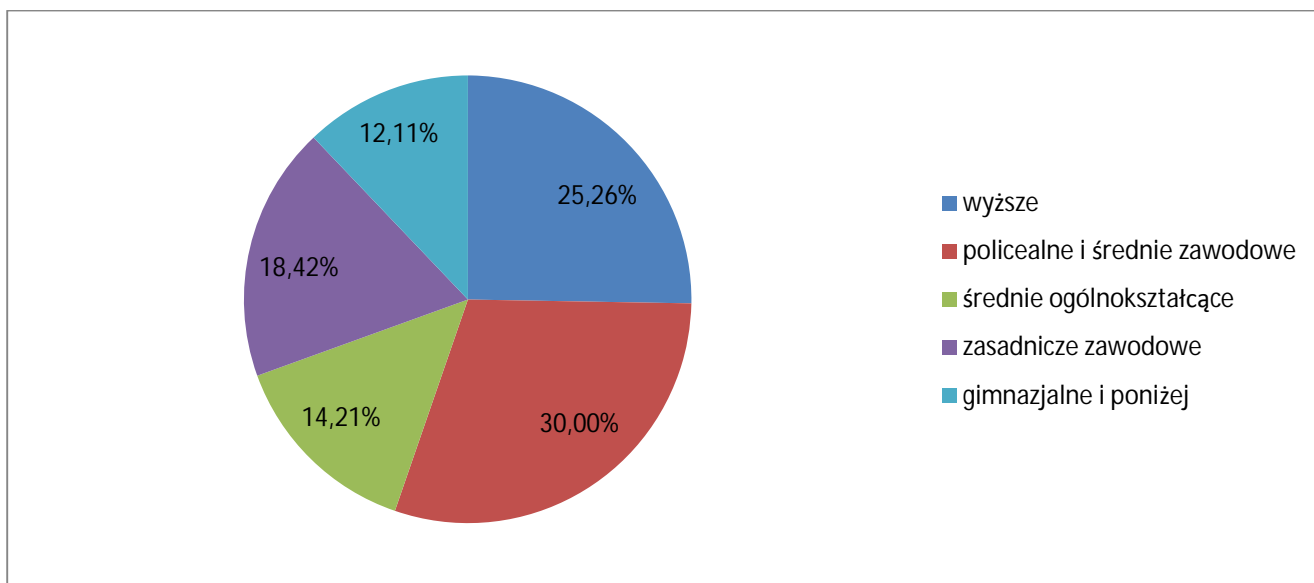
Bezrobocie dotyka zarówno osoby młode jak i starsze oraz z każdym typem wykształcenia. W przypadku gminy Nowiny największy odsetek wśród osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kielcach stanowią mieszkańcy gminy w wieku między 25 a 34 rokiem życia oraz z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym

Wykres 18. Bezrobotni w podziale na wiek w roku 2019

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Kielcach.

Wykres 19. Bezrobotni w podziale na wykształcenie w roku 2019

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Kielcach.

Bezrobocie należy również rozpatrywać w kategorii problemów ekonomicznych, ponieważ powoduje problemy finansowe, kłopoty w spłatach kredytu i zadłużenia osoby bezrobotnej, która często popada w prawdziwą pętlę kredytową. Z pomocy finansowej Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach wypłacanej w formie zasiłku mógł skorzystać niewielki odsetek bezrobotnych. Jedynie średnio 26% osób pozostająca bez pracy w ostatnich latach otrzymywała z tego tytułu wsparcie z urzędu pracy.

Dodatkowo Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach udzielał wsparcia mieszkańcom gminy z powodu bezrobocia, które było jednym z głównych powodów przyznawania pomocy. W samym 2019 roku z pomocy skorzystało 97 rodzin, czyli o 59 mniej niż w 2017 roku i aż 122 mniej niż w roku 2015.

3.3. Ubóstwo

Ubóstwo w ujęciu ekonomicznym oznacza stały brak dostatecznych środków materialnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb społecznych jednostki. Według definicji Organizacji Narodów Zjednoczonych wiąże się z ograniczeniem wyboru i szans życiowych. Narusza ludzką godność oraz uniemożliwia skuteczne uczestnictwo w społeczeństwie, poprzez wykluczenie jednostek i rodzin ze społeczności lokalnych. Ubóstwo często wiąże się z innymi

czynnikami patologicznymi jakimi są alkoholizm, narkomania, zaniedbywanie w opiece i wychowaniu oraz przemoc. Do grup szczególnie zagrożonych należy zaliczyć rodziny, których członkowie nie mają stałych zarobkowych źródeł dochodów, innych niż renta lub emerytura. Problem ubóstwa jest jedną z najważniejszych kwestii polityki społecznej w krajach Unii Europejskiej.

Według Indeksu Wewnątrzregionalnego Zagrożenia Ubóstwem w województwie świętokrzyskim opublikowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego w 2019 roku, powiat kielecki charakteryzuje się średnim poziomem zagrożenia ubóstwem. Jako przyczyny ubóstwa w województwie świętokrzyskim wskazane są następujące przyczyny:

- niski stopień urbanizacji,
- wyższa stopa bezrobocia w odniesieniu do kraju,
- struktura gospodarki regionu z dominującymi mało efektywnymi działami produkcji,
- proces depopulacji wzmocniony niekorzystnymi trendami demograficznymi,
- przeciętny dochód na jednego mieszkańca poniżej średniej krajowej,
- znaczący odsetek osób pracujących w rolnictwie,
- rozdrobnienie gospodarstw rolnych,
- utrzymujący się na stałym poziomie odsetek rodzin wielodzietnych i rodzin niepełnych otrzymujących pomoc społeczną.

Wszystkie te czynniki powodują, że województwo świętokrzyskie od lat należy do najbiedniejszych regionów w Polsce.

Według tego samego opracowania, wskaźnik deprywacji lokalnej wyrażający stosunek liczby osób w rodzinach otrzymujących świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w przeliczeniu na każde 1000 mieszkańców w gminie Nowiny wynosił 66,11 i był o 15,99 wyższy niż średnia dla powiatu kieleckiego.

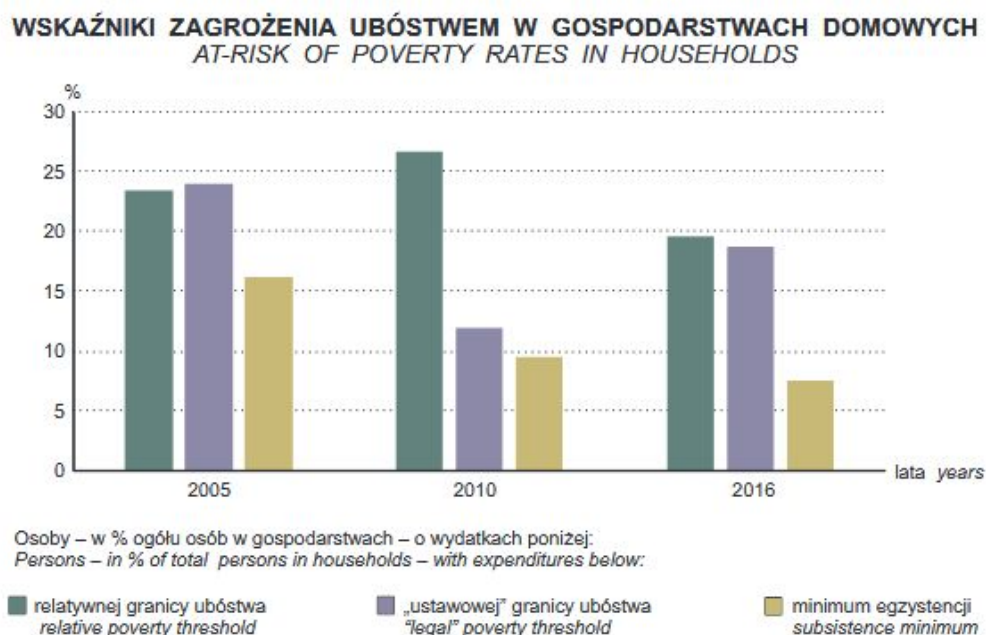
Tabela 13. Wskaźnik deprivacji lokalnej w 2018 roku w powiecie kieleckim

POWIAT KIELECKI		
1.	Bieliny	69,25
2.	Bodzentyn	56,62
3.	Chęciny	29,28
4.	Chmielnik	39,84
5.	Daleszyce	59,15
6.	Górno	71,05
7.	Łagów	48,12
8.	Łopuszno	43,97
9.	Mastów	69,74
10.	Miedziana Góra	39,99
11.	Mniów	41,03
12.	Morawica	33,86
13.	Nowa Słupia	76,37
14.	Piekoszów	36,90
15.	Pierzchnica	61,90
16.	Raków	82,55
17.	Nowiny	66,11
18.	Strawczyn	28,48
19.	Zagnańsk	40,51
		Średnia: 50,12

Źródło. Indeks Wewnętrzny Regionalnego Zagrożenia Ubóstwem w Województwie Świętokrzyskim.

W polskim ustawodawstwie istnieją różne definicje ubóstwa. Zgodnie z opracowaniem Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej, o biedzie w sensie absolutnym, mówimy w przypadku kiedy uzyskiwane dochody umożliwiają tylko zaspokojenie niezbędnych potrzeb biologicznych pozwalających tylko na utrzymanie przy życiu. Istnieje także tzw. ustawowa granica ubóstwa, ustalona przez wysokość dochodu upoważniającego osoby i rodziny, które takiego dochodu nie osiągają do ubiegania się o pomoc społeczną. Ubóstwo może być pojmowane w sposób względny, w takim przypadku linią ubóstwa jest dochód relatywizowany do standardu materialnego danego społeczeństwa.

Rysunek 3. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem w woj. świętokrzyskim

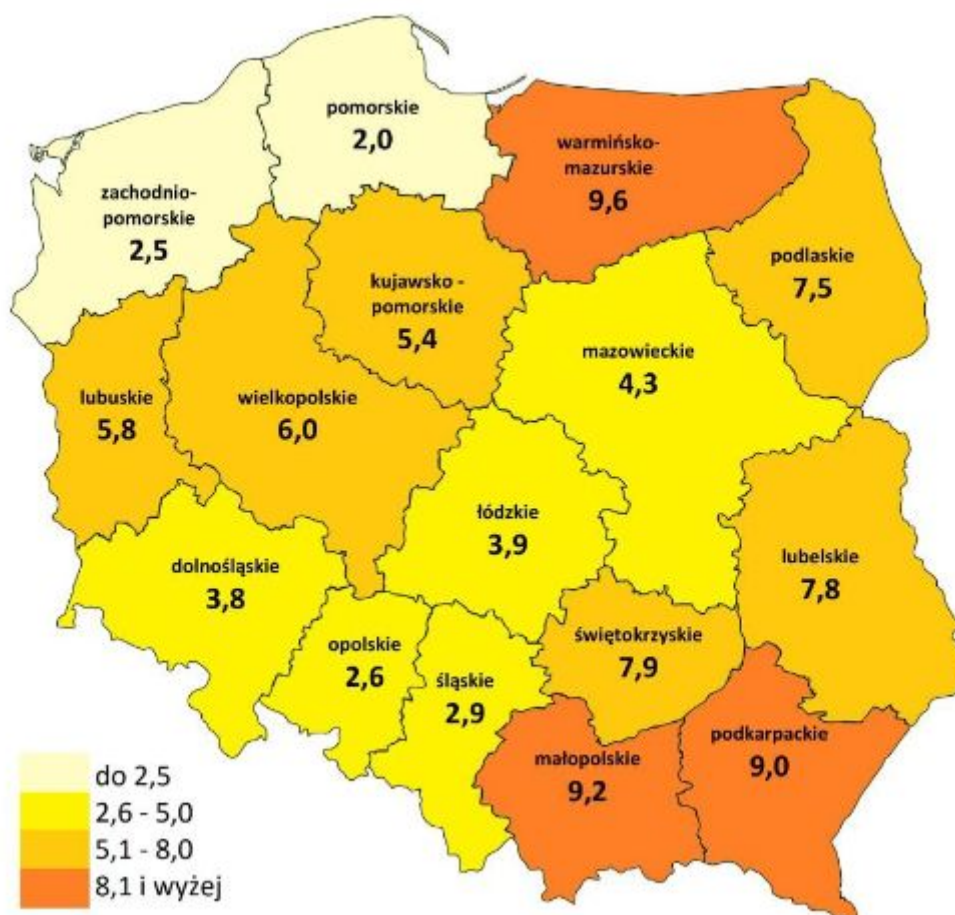

Źródło. Urząd Statystyczny w Kielcach.

Z powyższej ilustracji, opracowanej przez Urząd Statystyczny w Kielcach wynika, że w ciągu ostatniej dekady niemal dwukrotnie zmniejszył się odsetek mieszkańców województwa świętokrzyskiego których dochód nie zapewnia minimum egzystencji.

Również opracowanie sygnałne Głównego Urzędu Statystycznego na temat *Zasięgu ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2019 roku* potwierdza wcześniejsze ustalenia. Województwami o najwyższej stopie ubóstwa były województwa: warmińsko-mazurskie, małopolskie, podkarpackie oraz świętokrzyskie. Należy jednak odnotować znaczący spadek zasięgu ubóstwa skrajnego oraz ubóstwa relatywnego. Znaczący spadek zasięgu ubóstwa zaobserwowano zwłaszcza wśród rodzin wielodzietnych, gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi oraz gospodarstw z głową rodziny o niskim stopniu wykształcenia. Pomimo poprawy sytuacji, grupy te ciągle należą do najbardziej zagrożonych ubóstwem. W opracowaniu Głównego Urzędu Statystycznego jako czynniki przyczyniające się do spadku zasięgu bezrobocia wymieniono: wzrost wynagrodzeń, spadek bezrobocia oraz wprowadzenie świadczenia wychowawczego oraz Programu Rodzina 500 plus.

**Rysunek 4. Zasięg ubóstwa skrajnego w 2018 roku wg województw
(w % osób w gospodarstwach domowych)**

Źródło. „Indeks Wewnętrzny regionalnego zagrożenia ubóstwem w województwie świętokrzyskim” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Według tego opracowania czynnikiem decydującym o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny, jest miejsce zajmowane na rynku pracy. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne oraz osoby utrzymujące się z tzw. „innych niezarobkowych źródeł”.

Tabela 14. Liczba rodzin którym przyznano wsparcie z powodu ubóstwa w latach 2015-2019 przez GOPS w Nowinach

	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba rodzin	197	187	165	143	112

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za lata 2015-2019.

W ciągu ostatnich pięciu lat systematycznie maleje liczby rodzin otrzymujących wsparcie z powodu ubóstwa. Otrzymywana pomoc miała formę pieniężną, rzeczową lub usług.

3.4. Niepełnosprawność, długotrwała i ciężka choroba

Długotrwała choroba bardzo często bywa przyczyną trudnej sytuacji życiowej osoby oraz rodziny. Najczęściej problem ten dotyczy osób starszych, ale zdarzają się również przypadki chorób nawet wśród osób w młodym wieku. Za długotrwałą chorobę należy uznać dolegliwość bądź stan patologiczny, który utrzymuje się przez dłuższy czas i który będzie nadal trwał. Charakteryzuje się ona długotrwałością, przebiegiem łagodniejszym niż w przypadku stanu ostrego, pogorszeniem sprawności, nieodwracalnością zmian patologicznych oraz następstwami psychospołecznymi.

Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba niejednokrotnie są ze sobą ściśle powiązane. W modelu medycznym za niepełnosprawność uznaje się bowiem bezpośrednią konsekwencję choroby lub uszkodzenia. Zgodnie z modelem społecznym, niepełnosprawność powstaje w skutek ograniczeń, jakich doznają osoby nią dotknięte w środowisku zamieszkania.

Według Światowej Organizacji Zdrowia za osobę niepełnosprawną uznaje się taką, która nie może samodzielnie, częściowo bądź całkowicie zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznej lub psychicznej.

Niepełnosprawność jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym, w niniejszej Strategii szczególnie uwzględnione zostaną płaszczyzny: psychologiczna i społeczna. Już sam fakt uszkodzenia funkcji życiowych znacząco utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wykonywanie zadań społecznych, co jest powodem pogłębiania stanu izolacji psychicznej. Osoby niepełnosprawne niemal każdego dnia borykają się ze skutkami barier architektonicznych, transportowych i komunikacyjnych. Zgodnie z Ustawą o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami został w gminie Nowiny powołany koordynator ds. dostępności, którego zadaniem jest m.in. dbanie o niwelowanie barier architektonicznych w przestrzeni publicznej.

Problemy zdrowotne nasilają się z wiekiem człowieka, dlatego też, wraz ze starzeniem się społeczeństwa problem niepełnosprawności będzie narastał. Konieczne będą zatem większe nakłady na zapewnienie tym ludziom opieki, rehabilitacji oraz integracji z resztą społeczności.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, przewidujące wydłużenie życia można spodziewać się w przyszłości, że wzrośnie udział świadczeń udzielanych w ramach pomocy społecznej, które podyktowane są długotrwałą chorobą lub niepełnosprawnością.

Tabela 15. Rodziny korzystające z wsparcia pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby

Rok	2017	2018	2019
Powód przyznania pomocy	niepełnosprawność		
Liczba rodzin	87	89	75
Powód przyznania pomocy	długotrwała lub ciężka choroba		
Liczba rodzin	105	110	111

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GOPS.

W przeciągu analizowanego trzyletniego przedziału czasu liczba rodzin, które otrzymały wsparcie z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach z powodu niepełnosprawności bądź długotrwałej lub ciężkiej choroby utrzymywała się na zbliżonym poziomie.

Ustawa o pomocy społecznej określa, jakie zadania są realizowane na szczeblu gminy i powiatu. Podzielone są na świadczenia o charakterze finansowym, rzeczowym i usługowym. Wśród świadczeń z pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych oraz biernych zawodowo z powodu wieku, przewidziany jest zasiłek stały. Łącznie świadczenia te zostały wypłacone dla 36 osób na łączną kwotę 197.866,68zł.

Kolejną z form pomocy jest wypłata zasiłku okresowego z powodu niepełnosprawności bądź z tytułu długotrwałej choroby. Okres na jaki przyznawany jest zasiłek okresowy uzależniony jest od indywidualnej sytuacji osoby czy rodziny. Określa go Ośrodek Pomocy Społecznej właściwy dla miejsca zamieszkania, na podstawie wywiadu środowiskowego.

Tabela 16. Liczba osób, którym przyznano pomoc w formie zasiłku okresowego z tytułu niepełnosprawności bądź długotrwałej choroby

	2017	2018	2019
Niepełnosprawność	1	2	2
Długotrwała choroba	3	6	7

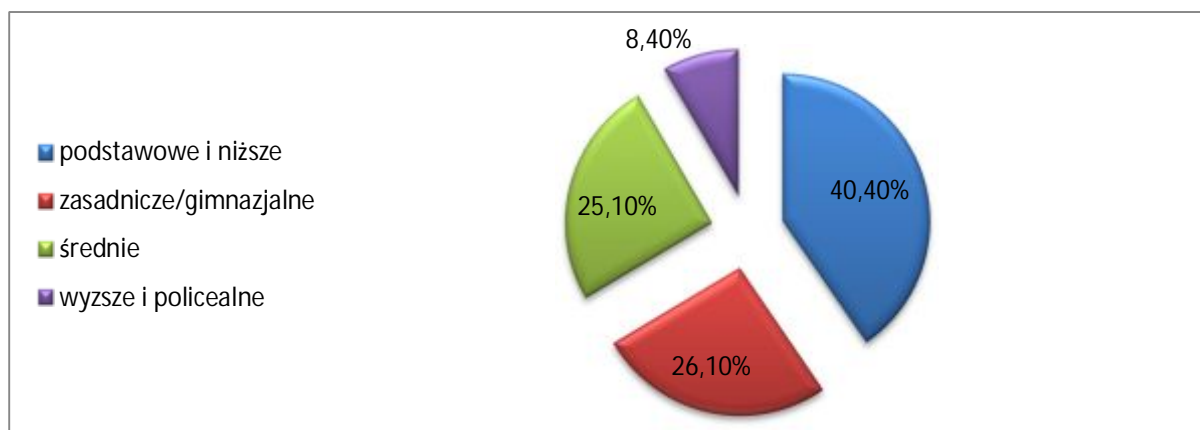
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GOPS.

Gmina Nowiny od 2019 r. realizuje rządowy program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”. Program ten adresowany jest do osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Jego celem jest wprowadzenie usługi asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla osób niepełnosprawnych. Takie osoby mają możliwość skorzystania z pomocy asystenta m.in. przy wykonywaniu codziennych czynności, podejmowaniu aktywności społecznej, uczestnictwie w wydarzeniach społecznych, kulturalnych czy sportowych.

Wraz z Powiatem Kieleckim gmina realizuje również dwa projekty ukierunkowane m.in. na pomoc osobom niepełnosprawnym. W ramach działań zatrudniono asystenta osoby niepełnosprawnej, opiekuna środowiskowego zapewniono konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, pomoc prawną i doradztwo, bezpłatne usługi dowozu, zajęcia usprawniająco-rehabilitacyjne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla dzieci, zorganizowano telefoniczne poradnictwo specjalistyczne oraz teleopiekę dla osób niesamodzielných, zorganizowano również usługi opiekuńcze i sąsiedzkie

Według Raportu z Diagnozy Społecznej 2009, zaledwie 8,4% niepełnosprawnych mieszkańców województwa świętokrzyskiego legitymuje się wykształceniem wyższym lub policealnym. Ponad 40% miało wykształcenie podstawowe lub niepełne podstawowe. Wśród pozostałych osób poziom wykształcenia rozkłada się niemal po równo.

Wykres 20. Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych w województwie świętokrzyskim

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012-2020.

Na podstawie danych dostępnych są na stronie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych można zaobserwować, iż w skali kraju, odsetek osób niepełnosprawnych posiadających wykształcenie wyższe zwiększył się z 9 % (rok 2013) do 11% (2016).

Tabela 17. Stopa bezrobocia wśród aktywnych zawodowo osób niepełnosprawnych

L.p.	Wykształcenie	Stopa bezrobocia
1.	Wyższe	10,5
2.	Policealne i średnie zawodowe	8,3
3.	Średnie ogólnokształcące	14,7
4.	Zasadnicze zawodowe	11,0
5.	Gimnazjum, podstawowe i niepełne podstawowe	18,9

Źródło. Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Wśród osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo, najwięcej osób bezrobotnych legitymuje się wykształceniem podstawowym bądź niepełnym podstawowym. Jest to ogólnokrajowy trend ale ma on również odzwierciedlenie w gminie Nowiny.

3.5. Sytuacja osób starszych

W Polsce mamy do czynienia ze starzejącym się społeczeństwem. Jednym z powodów są postępujące zmiany społeczno-ekonomiczne, przenoszące się na wzrost stopy życiowej ludności. Osiągnięcia medycyny przyczyniają się również do wydłużenia ludzkiego życia. Trudności, z którymi spotykają się osoby starsze to między innymi:

- Sytuacja finansowa.
- Choroby oraz niepełnosprawność.
- Locomocja.
- Wykonywanie codziennych czynności.
- Obsługa nowych technologii.
- Relacje z rodziną i innymi ludźmi, spowodowane brakiem wzajemnego zrozumienia.
- Obniżona samodzielność.

Wymienione czynniki powodują marginalizację osób starszych. Jest ona szczególnie widoczna po przekroczeniu wieku emerytalnego, co często wiąże się z eliminacją takiej osoby z jej aktywnego życia zawodowego i społecznego. W ogólnym odczuciu społeczeństwa starość często powiązana jest z niedołężnością oraz chorobą. Poczucie takie wynika między innymi z cech charakteryzujących starość, czyli spadku zdolności adaptacyjnych, nasilaniu zależności od innych osób spowodowanej postępującemu ograniczaniu samodzielności życiowej itp.

Jak wynika z wcześniejszej diagnozy demograficznej, w gminie Nowiny rośnie udział osób w wieku poprodukcyjnym wśród ogółu populacji gminy. Należy również zauważyć, że wśród osób w wieku poprodukcyjnym, największą liczbę osób stanowią kobiety (około 59%).

Według prognozy demograficznej udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców, w ciągu najbliższych 35 lat wzrośnie z obecnych 19% do około 26%. Wskaźnik na tak wysokim poziomie stanowić będzie bardzo duże obciążenie dla finansów gminy. Na przestrzeni najbliższych 30-40 lat, proces „starzenia się” społeczeństwa stanie się jednym z głównych problemów, z którymi będą zmagali się samorządy, nie tylko w województwie świętokrzyskim, ale w niemal całej Polsce.

Dzisiejsze postrzeganie starości różni się od tego sprzed jeszcze 20 lat. Coraz więcej osób w podeszłym wieku chce jak najdłużej funkcjonować samodzielnie. Aby było to możliwe muszą zachować swoją aktywność – fizyczną i społeczną, co jest zarówno w interesie jednostki jak również całego społeczeństwa. Aktywizacja osób starszych jest zatem ważnym zadaniem władz publicznych oraz organizacji społecznych.

Ważną inicjatywą w zakresie aktywizacji seniorów jest funkcjonowanie Klubu Seniora. Klub „Miniaturka” działający przy Gminnym Ośrodku Kultury „Perła” w Nowinach współpracuje z Klubem Seniora celem aktywizacji osób starszych m.in. poprzez sport promujący zdrowy i higieniczny tryb życia, organizowanie czasu wolnego, wspieranie rozwoju talentów muzycznych i plastycznych. Nie wszyscy seniorzy chcą jednak brać udział w działalności klubu seniora czy innych organizacjach. Dla części osób środowiskiem aktywizującym będzie zatem najbliższa rodzina. Niestety model rodziny wielopokoleniowej, w którym osoby starsze mogą liczyć na opiekę najbliższych, jest zastępowany modelem 2+1, czyli rodzice oraz jedno dziecko. Dlatego osoby odchodzące na emeryturę mają prawo czuć się osamotnieni, a powstałe zasoby czasu wolnego muszą wykorzystać w nowym, zastępczym środowisku.

Niestety, ale pomoc instytucjonalna dla osób starszych oraz ich rodzin w Polsce jest niewystarczająca. Jednym z rozwiązań jest pobyt osoby starszej w domu pomocy społecznej. Głównym problemem tej formy wsparcia jest koszt utrzymania mieszkańca domu pomocy społecznej, który często nie może zostać w całości pokryty ze świadczenia emerytalno-rentowego. W takich przypadkach koszt pobytu w domu pomocy społecznej spoczywa głównie na gminie, a w nielicznych przypadkach na członkach rodziny wskazanych w ustawie o pomocy społecznej i na jej zasadach. Konsekwencją starzenia się społeczeństwa jest wzrost zapotrzebowania na pracę z ludźmi w podeszłym wieku, co przekłada się między innymi na wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze. W 2019 r. w Nowinach zatrudnionych było łącznie 27 opiekunek osób starszych i niepełnosprawnych przy 18 w roku 2018 i 16 w roku 2017.

Wychodząc naprzeciw osobom starszym Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach wypłaca świadczenia rodzinne m.in. w formie przekazu pocztowego. Forma ta stanowi duże ułatwienie dla osób mających trudności z wychodzeniem z domu.

3.6. Problemy opiekuńczo-wychowawcze

Podstawową komórką społeczną jest rodzina. Zaspokaja ona potrzeby psychiczne, społeczne oraz emocjonalne swoich członków. Pełni również funkcję pierwszego środowiska wychowawczego w życiu dziecka, na które składają się między innymi struktura rodziny, jej sytuacja materialna, atmosfera wychowawcza panująca w domu, poziom wykształcenia rodziców oraz sytuacja zdrowotna.

Przyczyną złego funkcjonowania rodziny jest przeważnie bezradność wynikająca z zaburzenia równowagi systemu rodzinnego, który przejawia się trudnościami we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez poszczególnych członków rodziny. Objawia się to poprzez problemy w wypełnianiu ról rodzicielskich i problemy wychowawcze związane z prezentowaniem przez dzieci agresywnych zachowań, łamaniem obyczajów i norm społecznych.

Jednym z problemów, z którymi mogą borykać się rodziny są problemy opiekuńczo-wychowawcze. Problem ten dotyczy głównie dzieci i młodzieży, która nie ma zapewnionej należytej opieki ze strony swoich opiekunów. Jednak problem ten także dotyczy rodzin, gdzie

dzieci swoim zachowaniem sprawiają tak duże kłopoty, z którymi opiekunowie nie są w stanie sami sobie poradzić.

Obowiązkiem gminy jest realizacja zadań określonych w Ustawie z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawa ta określa szczegółowo:

- Zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych;
- Zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;
- Zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- Zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Wszelka pomoc powinna zmierzać do udzielania rodzinie wsparcia w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania prawidłowych postaw rodzicielskich. Warunkiem powodzenia jest możliwie jak najwcześniejsze udzielenie pomocy oraz stosowanie działań profilaktyczno-ochronnych.

Tabela 18. Liczba rodzin którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Rok	2017	2018	2019
Liczba rodzin	41	32	21

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej.

W 2019 roku z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach udzielił wsparcia 21 rodzinom. Dwa lata wcześniej takich rodzin było niemal dwa razy więcej – 41.

Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami, takimi jak uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych czy przemoc domowa.

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczej mogą otrzymać wsparcie w formie asystenta rodziny. Asystentura rodziny polega na towarzyszeniu rodzinie z dziećmi w poszukiwaniu rozwiązań trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem mocnych stron członków rodziny, zasobów rodziny bliskiej i dalszej, społeczności lokalnej i zasobów instytucjonalnych. Głównym celem asystentury jest zwiększenie umiejętności opiekuńczo – wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. Efektem takiego działania powinno być usamodzielnienie się rodziny oraz wypełnianie roli rodzica w sposób sprzyjający bezpieczeństwu w środowisku rodzinnym oraz umożliwiający rozwój dziecka. Aby to osiągnąć niezbędnym jest aktywny udział rodziny podczas każdego etapu metodycznego działania od oceny wstępnej, przez układanie planu pracy i jego realizację po ocenę końcową. Prace powinny być indywidualnie dopasowane do możliwości i kontekstu życia rodziny objętej wsparciem. W 2018 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach zatrudnił 1 asystenta rodziny na umowę o pracę w ramach zadaniowego czasu pracy, posiadającego odpowiednie wykształcenie i doświadczenie w realizacji zadań na podobnym stanowisku.

Potencjalne działania podejmowane w ramach asystentury ukierunkowane są na wspieranie środowiska rodzinnego oraz profilaktykę ustrzegającą przed wystąpieniem sytuacji kryzysowej, której konsekwencją jest przymus opuszczenia przez dziecko własnej rodziny. W 2019 roku wsparciem asystenta objętych było 16 rodzin. W rodzinach tych było łącznie 37 dzieci.

Jednym z zadań wynikających z ustawy o pieczy zastępczej jest umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej. Nie jest to jednak równoznaczne z rozwiązaniem problemu rodziny. Jest jedynie formą przejściową, mającą na celu zabezpieczenie dziecka podstawowych warunków. Więzy rodzinne oraz emocjonalny stosunek dziecka do środowiska lokalnego jest motywatorem dla rodziców, mającym na celu stworzenie warunków do prawidłowego rozwoju dziecka w rodzinie naturalnej, dając tym samym szansę na jego powrót do domu. W 2019 roku siedmioro dzieci z gminy Nowiny przebywało w pieczy zastępczej.

3.7. Przemoc w rodzinie

Według Kodeksu Karnego przemoc w rodzinie zaliczana jest do kategorii przestępstw. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, pod pojęciem tym należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny. Przemoc jest zjawiskiem niezależnym od kultury, środowiska, wyznania, wykształcenia, poziomu intelektualnego czy przynależności do grupy społecznej. Prowadzi do narażenia członków rodziny na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, narusza ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powoduje szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołuje cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc może mieć postać:

- przemocy fizycznej,
- przemocy psychicznej,
- przemocy seksualnej,
- przemocy ekonomicznej.

W gestii samorządu lokalnego leży podejmowanie działań mających na celu ochronę osób dotkniętych przemocą oraz jej zapobieganiu. W przypadku problematyki przemocy domowej ważne jest współdziałanie wszelkich instytucji pomocowych – policji, szkoły, służb medycznych, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Zespołu Interdyscyplinarnego oraz wszystkich, którzy w jakikolwiek sposób mogą wpłynąć lub przyczynić się do zdiagnozowania i rozwiązania problemu.

Skala przemocy jest trudna do oszacowania, ponieważ stereotypy obyczajowe, często funkcjonujące w środowisku lokalnym czynią przemoc wobec kobiet ze strony partnerów nadal akceptowaną formą podporządkowania i przestrzegania wyznaczonych społecznie ról.

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie gminy Nowiny funkcjonuje Zespół Interdyscyplinarny. Jest to grupa specjalistów podejmująca się współpracy celem udzielenia pomocy osobom lub całym rodzinom znajdującym się w kryzysie i dotkniętym problemem przemocy. Działania te skierowane są na rozwiązanie

konkretnego problemu. Celem głównym zespołu interdyscyplinarnego jest efektywna współpraca instytucji i organizacji na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie, poprzez:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Do pracy z poszczególnymi rodzinami i osobami, w stosunku do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą, lub zachodzi obawa, że stosują przemoc - Zespół Interdyscyplinarny powołuje grupy robocze, które realizują indywidualne plany pracy, w odniesieniu do każdej z rodzin.

Zespół interdyscyplinarny w swojej pracy stosuje Procedurę Niebieskiej Karty. Jest to ogół czynności podejmowanych i realizowanych w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego diagnozują sytuację i udzielają pomocy ofiarom. W sytuacji nadużywania alkoholu, kierują sprawcę do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Tabela 19. Charakterystyka pracy Zespołu Interdyscyplinarnego

	2017	2018	2019
liczba posiedzeń ZI	4	5	6
liczba posiedzeń Grup Roboczych	60	22	55
Liczba Niebieskich Kart	36	22	31
liczba osób objętych pomocą ZI	95	93	118
liczba rodzin objętych pomocą	34	12	34

Źródło. Dane GOPS.

W 2019 roku do Przewodniczącego Zespołu interdyscyplinarnego wpłynęło 31 Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję (18), GOPS (3), GKRPA (4), Ochronę Zdrowia (1), Oświatę (5). Mnogość podmiotów sporządzających formularz A „Niebieskiej Karty” świadczy o dobrze funkcjonującym systemie przeciwdziałania w gminie. Po zakończeniu procedury „Niebieskie Karty” pracownicy socjalni nadal monitorowali sytuację rodzin dotkniętych przemocą kontynuując współpracę z rodziną. Zakres udzielonej pomocy obejmował m.in. świadczenia pieniężne oraz pracę socjalną.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach współpracuje z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Kielcach w zakresie pomocy ofiarom przemocy. Mieszkańcy gminy mogą bezpłatnie korzystać z pomocy „SOW” Punktu Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Osób Doznających Przemocy. Osoby doznające przemocy potrzebują zwykle pomocy psychologicznej, prawnej, materialnej, medycznej a także wsparcia emocjonalnego.

3.8. Ochrona macierzyństwa

W obliczu zagrożeń demograficznych, przejawiających się „starzeniem społeczeństwa”, co spowodowane jest między innymi zmniejszającą się liczbą mieszkańców oraz zmniejszającą się liczbą urodzeń, niezwykle istotnym jest zapewnienie warunków bytowych rodzinom. Rodzina jest zarówno instytucją formalną, jak i społeczną, której celem jest utrzymanie ciągłości biologicznej i kulturowej społeczeństwa. Rodzina stanowi zatem podstawową kwestię w polityce społecznej.

Ochrona macierzyństwa jest jednym z celów pomocy społecznej. Wspierana jest poprzez wypłacanie zasiłków rodzinnych oraz przewidzianych do nich dodatków, takich jak: z tytułu urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, a także świadczenia z funduszu alimentacyjnego dla osób niemogących wyegzekwować alimentów na dziecko. Wszystkie te formy pomocy zostały wyszczególnione na wcześniejszych kartach niniejszej Strategii.

Dodatkowym celem samorządu lokalnego powinno być zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach, co umożliwi matkom powrót do aktywności zawodowej, co powinno poprawić sytuację finansową rodziny. W gminie Nowiny funkcjonuje jeden żłobek, w których w dwóch grupach zapewniona jest opieka dla 45 dzieci.

Rolą państwa powinno być tworzenie takich warunków prawnych, ekonomicznych oraz społecznych, aby zachęcać młodych ludzi do zakładania rodzin.

W 2019 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa udzielił wsparcia 15 rodzinom.

Tabela 20. Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa

Rok	2017	2018	2019
Liczba rodzin	12	18	15

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GOPS.

3.9. Uzależnienia

Zgodnie z definicją Encyklopedii PWN uzależnienia oznaczają *zaburzenie zdrowia, stan psychologicznej albo psychicznej i fizycznej zależności od jakiegoś psychoaktywnego środka chemicznego, przejawiający się okresowym lub stałym przymusem przyjmowania tej substancji w celu uzyskania efektów jej działania lub uniknięcia przykrych objawów jej braku (abstynencyjne objawy)*. Potocznie definicja ta odnosi się do narkotyków, alkoholu czy leków, jednak termin ten ma szersze znaczenie. Może dotyczyć między innymi hazardu, gier czy internetu. Jest to zagadnienie z pogranicza medycyny oraz socjologii. Uzależnienie to choroba utrudniająca prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Bardzo często osoba uzależniona nie zdaje sobie sprawy ze zgubnych skutków swojego nałogu i swoje działania ukierunkowuje na wykonywaniu jakiejś czynności bądź zażywaniu konkretnego środka. Działania takie mają negatywny wpływ zarówno na zdrowie fizyczne jak i psychiczne.

3.9.1. Alkoholizm

Alkoholizm jest uznawany za chorobę, której skutkiem jest psychiczne i fizyczne uzależnienie od środka narkotycznego jakim jest alkohol. Uzależnienie to przejawia się okresowym spożywaniem alkoholu w celu doznawania jego działania psychicznego, a czasem także dla uniknięcia złego samopoczucia, wynikające z jego odstawienia. Objawy fizyczne związane są

ze wzrostem tolerancji na alkohol, utratą kontroli nad ilością wypijanych napojów alkoholowych oraz występowaniem Alkoholowego Zespołu Abstynencji po odstawieniu alkoholu.

Najczęściej spotykanymi zagrożeniami związanymi z nadużywaniem alkoholu są:

- Rozpad rodziny;
- łamanie norm obyczajowych i prawnych;
- Zagrożenie życia;
- Utrata pracy.

Alkoholizm jest problemem ogólnopolskim, który w równym stopniu dotyka zarówno obszary miejskie jak i wiejskie. Picie alkoholu często postrzegane jest jako sposób na życie, na rozwiązywanie problemów. Należy stwierdzić, że alkohol we wszystkich jego postaciach jest łatwo dostępny i nie ma problemu z jego nabyciem. Niepokojącym zjawiskiem jest obniżający się wiek inicjacji alkoholowej, gdyż organizm młodego człowieka w większym stopniu narażony jest na popadnięcie w nałóg. Istnieje również ścisły związek między wczesną inicjacją alkoholową a spożywaniem dużych ilości alkoholu, zażywania narkotyków i przestępczością.

Skala problemu uzależnień jest trudna do zmierzenia, ponieważ osoby których problem ten dotyczy bezpośrednio często starają się ukrywać ten fakt przed innymi ludźmi. W związku z tym niezwykle trudno określić jest dokładną liczbę uzależnionych mieszkańców. Według wyliczeń Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, problem uzależnienia dotyczy ok. 2% mieszkańców Polski. 4% Polaków to dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika. Identyczny odsetek dzieci wychowuje się w rodzinach alkoholików. Ponad 5%, ale nie więcej niż 7 % populacji kraju to osoby pijące szkodliwe, zaś ok. 66% członków rodzin alkoholików (zarówno dorosłych jak i dzieci) staje się ofiarami przemocy domowej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach udzielał pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu. W 2019 roku z tego powodu pomoc uzyskało 16 rodzin. W porównaniu z latami 2016-2017 oznacza to zmniejszenie liczby rodzin o 9.

Tabela 21. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu

	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba rodzin	24	27	27	25	16

Źródło. Opracowanie własne na podstawie GOPS.

Porównując powyższą tabelę do szacownej skali alkoholizmu wynika, iż pomoc trafia jedynie do niewielkiego odsetka osób uzależnionych oraz ich rodzin.

Ważnym aspektem rozwiązywania problemów alkoholowych są działania profilaktyczne mające na celu zapobieganiu uzależnieniom. Na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, której podstawowym zadaniem jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych. W 2019 roku (w okresie od stycznia do listopada) do Komisji wpłynęło 26 wniosków o leczenie odwykowe, z czego w stosunku do 7 osób skierowano wnioski do Sądu Rodzinnego w Kielcach o zastosowanie przymusowego leczenia odwykowego. Ważnym jest również praca z osobami współuzależnionymi, czyli najbliższą rodziną. Osoby te otrzymywały pomoc psychologiczną i terapeutyczną w Punkcie Konsultacyjnym w Nowinach.

W gminie Nowiny działa również grupa AA, oferująca wsparcie w podtrzymaniu abstynencji.

3.10. Bezdomność

Zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej, za osobę bezdomną uważa się „osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych i nigdzie niezameldowaną na pobyt stały w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych”. Jednak brak formalnego zamieszkania nie jest jedyną oznaką bezdomności. Zdarzają się sytuacje, gdzie z powodu np. konfliktów rodzinnych nie jest możliwym współmieszkanie pod adresem zameldowania. Bezdomność jest problemem, który dotyka zarówno kraje i regiony bogate, jak i te uważane za biedne. Wśród wielu powodów tego zjawiska wymienia się najczęściej: alkoholizm, utratę pracy, rozpad rodziny, powrót z zakładu karnego bez możliwości zamieszkania, przemoc w rodzinie.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wśród swoich zadań własnych o charakterze obowiązkowym ma między innymi przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz sprawienie pogrzebu osobom bezdomnym.

Problem bezdomności na terenie gminy Nowiny ma marginalne znaczenie. W 2019 roku z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z tego tytułu skorzystało 7 osób przy 5 w roku poprzednim. W samym 2019 roku Ośrodek opłacił za kwotę 31.274 zł. pobyt w schronisku dla bezdomnych lub ośrodka interwencji kryzysowej.

Tabela 22. Liczba osób korzystających z pomocy GOPS z powodu bezdomności

Rok	2017	2018	2019
Liczba osób	9	5	7

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GOPS.

3.11. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka i grup społecznych. Odznacza się akceptowalnym poziomem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i dóbr niematerialnych. Poziom bezpieczeństwa wpływa na możliwość swobodnego rozwoju człowieka. Kwestia poczucia bezpieczeństwa, jako subiektywnego odczucia, wraz z faktycznym stanem bezpieczeństwa wpływa w dużym stopniu na decyzje podejmowane przez mieszkańców. Nie mówimy o bezpieczeństwie globalnym lub krajowym, lecz o tym lokalnym dotyczącym drobnej przestępczości lub działalności grup zorganizowanych. Według opracowania „Inicjatywy i projekty samorządu terytorialnego w kształtowaniu bezpiecznych przestrzeni lokalnych” autorstwa Andrzeja Pieczywoka, poczucie bezpieczeństwa, jako jedna z najważniejszych potrzeb społecznych, utrzymuje się zazwyczaj na niezadowalającym poziomie. Wynika to z faktu, że w opinii wielu osób, zachowanie młodzieży bywa postrzegane jako niebezpieczne. Mowa o nałogach, przestępczym stylu życia czy też zachowaniu przekraczającym normy społeczne. Zjawiska te funkcjonują w opinii społecznej jako groźne i narastające. Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy zależy także m.in. od prawdopodobieństwa wystąpienia katastrof naturalnych, pożarów, awarii technicznych, od organizacji ruchu drogowego i skuteczności funkcjonowania służb ratowniczych. Zgodnie z ustawą o samorządzie terytorialnym, obowiązkiem gminy jest dbanie o bezpieczeństwo obywateli i porządek publiczny.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Nowiny czuwają policjanci z Posterunku Policji w Nowinach wspierani przez policjantów z Komisariatu Policji w Chęcinach oraz Komendy Miejskiej Policji w Kielcach.

W 2019 roku na terenie gminy popełniono 13 przestępstw, czyli o cztery mniej niż w roku poprzednim. Do tego policjanci ujawnili 247 wykroczeń, przy 238 w roku 2018 oraz przeprowadzili łącznie 999 interwencji – w roku 2018 było ich o 109 więcej.

Policja nie jest jedyną służbą dbającą o bezpieczeństwo mieszkańców. Na terenie gminy Nowiny funkcjonują 4 jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w miejscowościach:

- Kowala,
- Wola Murowana,
- Szewce-Zawada,
- Szewce.

Nowo powstała jednostka w Szewcach nie wzięła udziału w żadnej akcji ratowniczo-gaśniczej. W 2019 roku pozostałe jednostki podjęły łącznie 99 działań ratowniczych. Ochotnicze Straże Pożarne w Kowali i Woli Murowanej należą dodatkowo do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Ważnym elementem funkcjonowania OSP jest również działalność gospodarcza, ponieważ jednostki te bardzo często angażują się w życie kulturalne i społeczne gminy.

Tabela 23. Wyjazdy OSP w roku 2019

Działania	OSP Kowala	OSP Szewce	OSP Wola Murowana
ratownicze	46	12	41
gospodarcze	11	22	4
szkolenia	10	1	4

Źródło. Dane z UG Nowiny

Zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego powinno być rozpatrywane nie tylko w kontekście polityki kryminalnej i podejmowania działań interwencyjnych. Obejmuje ono także zadania ograniczające przyczyny przestępczości oraz patologii społecznych. Mogą to być działania z obszaru edukacji, wychowania, ochrony zdrowia, rozwoju gospodarczego, przeciwdziałania bezrobociu, narkomanii, alkoholizmowi i przemocy w rodzinach.

4. Część programowa

Część programowa zawiera najistotniejsze założenia polityki społecznej gminy na najbliższe lata. Są one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań.

4.1. Podsumowanie diagnozy

Prognozowanie zmian w obszarze polityki społecznej związane jest z analizą poprzez obserwację współczesnych oraz przeszłych zjawisk społecznych. W toku analizy Pascala-Lorenzo wskazano ubóstwo, bezrobocie długotrwałą lub ciężką chorobę oraz niepełnosprawność jako kluczowe obszary problemowe w gminie Nowiny. Kwestiami tymi należy zająć się w pierwszej kolejności. Zespół ds. opracowania Strategii zwrócił również uwagę na mentalność klientów pomocy społecznej, którzy niejednokrotnie nie chcą podejmować próby wyjścia z trudnej sytuacji życiowej ale jednocześnie reprezentują podejście roszczeniowe.

Biorąc pod uwagę sytuację społeczno-gospodarczą należy zauważyć, że malejące bezrobocie oraz pomoc socjalna dla rodzin wielodzietnych przyczyniły się do zmniejszenia skali ubóstwa w gminie. Pomimo tego niezbędne są dalsze działania przyczyniające się do zmniejszenia bezrobocia. Niestety na kwestie zapobiegania bezrobociu Urząd Gminy nie ma bezpośrednich narzędzi, może tylko stwarzać warunki dogodne do rozwoju przedsiębiorczości. Gmina, między innymi poprzez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej może minimalizować skutki już istniejącego problemu, między innymi poprzez realizację projektów umożliwiających rozwój swoich umiejętności bądź przebranżowienie. Nawet spadek liczby osób bezrobotnych w ostatnich latach wymusza sytuację, aby podjąć działania aktywizujące osoby długotrwale bezrobotne, które nie są przystosowane do zmiany swojej sytuacji życiowej, ponieważ jednym z częstych efektów długotrwałego bezrobocia jest ubóstwo w tych rodzinach.

Ubóstwo oraz bezrobocie często powiązane są z problemami uzależnień. Spożycie alkoholu stopniowo staje się sposobem na złagodzenie psychicznych problemów odczuwanych przez daną osobę, a tym samym jednym z dominujących środków używanych w celu pokonania

codziennych przeciwności i kłopotów. Zakładamy, że w przeciągu kilku najbliższych lat problem ten będzie stanowił wyzwanie stawiane lokalnej polityce społecznej. Konieczne będą działania profilaktyczne dla całej populacji, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Niezbędnym narzędziem jest stały monitoring dostępności i poziomu spożycia alkoholu, szczególnie w przypadku młodzieży.

Do jednych z najczęstszych przyczyn przemocy w rodzinie zalicza się uzależnienie od alkoholu. W związku z ryzykiem pogłębiania się problemu uzależnienia od alkoholu w przeciągu najbliższych lat należy założyć nasilenie tego zjawiska. Konieczne zatem będą działania profilaktyczne w tym kampanie społeczne, które będą w stanie wpłynąć na postrzeganie przemocy w rodzinie. Należy mieć na uwadze, że skala rzeczywistej przemocy domowej jest trudna do oszacowania.

Negatywną prognozą jest również starzenie się społeczeństwa. Na przestrzeni najbliższych lat stale będzie wzrastał odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Wiąże się to z koniecznością kontynuacji działań skierowanych do osób starszych, aby aktywnie włączać ich w życie społeczne gminy. Osoby starsze dzięki swojej wiedzy oraz doświadczeniu mogą być inspiracją oraz wsparciem dla młodszych pokoleń.

W związku z ograniczonymi środkami własnymi niezbędnym jest wsparcie w postaci zewnętrznych źródeł finansowania. Pracownicy urzędu gminy oraz gminnych jednostek organizacyjnych mają duże doświadczenie w pozyskiwaniu środków zewnętrznych co powinno przełożyć się na dalsze inwestycje i działania przy udziale tego kapitału.

W związku z tym, że zgodnie z prognozami liczby ludności na wskazanym terenie, liczba osób w wieku poprodukcyjnym będzie się zwiększała, można założyć, że nastąpi także wzrost liczby osób niepełnosprawnych. Niepełnosprawni są i pozostaną grupą silnie zróżnicowaną, nie tylko pod względem stopnia niepełnosprawności, ale także wieku, wykształcenia i źródła utrzymania. Jednym z wyzwań stawianych przed polityką społeczną jest pomoc w aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Do wszystkich powyższych wyzwań należy dodać obecną sytuację epidemiologiczną, która mocno wpływa na niepewność podejmowanych działań. Tak jak wspomniano wcześniej

wprowadzone ograniczenia nie wpływają tylko na sytuację ekonomiczną mieszkańców i gminy ale również niosą poważne konsekwencje w sferze psychicznej.

4.2. Wizja Gminy

Wizja jest opisem przyszłego wizerunku społecznego gminy, jaki powinien być osiągnięty w następstwie wdrażanej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Stanowi pewien efekt docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota samorządowa, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych przewag i szans pojawiających się w otoczeniu gospodarczym i społecznym gminy. Na podstawie diagnozy problemów społecznych występujących na terenie gminy sformułowana została misja gminy, która przyjęła poniższą postać:

**Gmina Nowiny miejscem przyjaznym mieszkańcom
w każdym wieku, którzy korzystają wzajemnie ze swojej
wiedzy i doświadczeń.**

Powyższe hasło jest wyrazem potrzeby wypracowania wspólnej wizji wszystkich instytucji działających na terenie gminy. Wypełnienie przyjętej wizji jest uwarunkowane realizacją przedstawionych na kolejnych stronach celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań.

4.3. Cele strategiczne i operacyjne

Z diagnozy wytypowano główne obszary polityki społecznej wymagające wsparcia. Wskazano na pomoc osobom niepełnosprawnym, wsparcie osób starszych, wsparcie rodzin, przeciwdziałanie uzależnieniom, niwelowanie zjawiska przemocy domowej oraz wsparcie kapitału społecznego. Dodatkowo wskazano na potrzebę rozwoju potencjału instytucjonalnego w tym kadrowego.

Poniższy schemat przedstawia hierarchizację w tym umiejscowienie wizji, celów strategicznych, celów operacyjnych wyznaczających kierunki działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028. Cele te, wraz

z celami operacyjnymi, ukierunkowują działania, które należy podjąć w celu przybliżenia się do realizacji wizji gminy. Zaproponowane cele odpowiadają obszarom społecznym, które wymagają wsparcia gminy. Aby zrealizować Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych nie wystarczą same cele strategiczne. Niezbędne jest ich doprecyzowanie, poprzez przypisanie celów operacyjnych oraz kierunków działań, które zostaną określone wskaźnikami, podmiotami odpowiedzialnymi za ich realizację oraz ramami czasowymi działania.

W ramach prac nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 zostało przygotowanych 5 celów strategicznych odpowiadających obszarom zarówno deficytowym w zakresie polityki społecznej realizowanej na terenie gminy Nowiny. Do tych celów strategicznych zostało przypisanych 11 celów operacyjnych. Realizacja celów operacyjnych będzie możliwa dzięki wskazanym w Strategii 39 działaniom.

4.3.1. Cel Strategiczny 1. Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców

Kapitał ludzki i społeczny jest podstawą realizacji zapisów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Rozwiązywanie najważniejszych problemów społecznych zależy od jakości zasobów ludzkich i ogólnego poziomu zaufania społecznego. W skład kapitału ludzkiego wchodzi: wiedza, umiejętności, kwalifikacje i zdolności ludzi do szybkiego oraz skutecznego radzenia sobie z problemami natury zarówno społecznej jak i psychologicznej. Kapitał społeczny stanowi uzupełnienie kapitału ludzkiego. Składa się z zaufania, zrozumienia, wspólnych wartości, które wspólnie wpływają na relacje międzyludzkie. Wartości te integrują społeczność, a przez to stanowią załączek do wspólnego działania. Potencjał intelektualny, zdobyte kwalifikacje i doświadczenia będą mogły być należycie spożytkowane w społeczeństwie opartym na wiedzy. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego oraz powszechny dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych jest jednym z najważniejszych wyzwań nowoczesnej gospodarki i nowoczesnego społeczeństwa. Bez rozwoju zasobów ludzkich nie będzie możliwe dotrzymanie kroku nowoczesnym społeczeństwom, co w ostatecznym rozrachunku doprowadzi do pogorszenia stopy życiowej mieszkańców.

4.3.2. Cel strategiczny 2. Poprawa sytuacji bytowej rodzin

W wyniku ogólnopolskich oraz europejskich przemian społeczno-gospodarczych rodziny coraz częściej przeżywają różnego rodzaju kryzysy, co wpływa na ich bieżące funkcjonowanie. Przejawem zaburzeń funkcjonowania rodzin może być zanik procesu wychowawczego, utrata wzorców wychowawczych, zanik norm i wartości, nieprawidłowości w komunikacji. Ważnym elementem systemu wsparcia rodzin jest zapewnienie opieki dzieciom do lat 6, dzięki czemu rodzice nie będą musieli zaprzestać aktywnej realizacji zawodowej i tym samym przyczynią się do wzrostu gospodarczego. Często przyczyną problemów rodzin jest bezrobocie. Konsekwencjami w funkcjonowaniu osób bezrobotnych i ich rodzin są przede wszystkim obniżenie własnej wartości, poczucie bezsilności i beznadziejności oraz niepewności statusu społecznego, pogorszenie standardu życia, ubóstwo, izolacja społeczna, ograniczenie lub zaniechanie uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym, problem z zagospodarowaniem czasu wolnego. Konsekwencją społeczną jest m.in. ponoszenie przez społeczeństwo kosztów świadczeń na rzecz osób bezrobotnych. Dzięki działaniom zapisanym w poniższym celu strategicznym zakłada się zmniejszenie liczby osób bezrobotnych między innymi poprzez aktywizację, szkolenia czy też promowanie przedsiębiorczości.

W rodzinach dotkniętych dysfunkcją często występują u dzieci kłopoty z nauką, problemy wychowawcze, aż do wkraczania na drogę konfliktu z prawem. Jednym ze sposobów pomocy rodzinom z dziećmi powinno być wyrównanie szans edukacyjnych. Aktywizacja społeczności lokalnej dla rozwiązania trudnych problemów stanowi ważne i trudne wyzwanie dla pomocy społecznej.

4.3.3. Cel Strategiczny 3. Przeciwdziałanie uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie

Uzależnienie to choroba utrudniająca prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Bywa częstym powodem korzystania z pomocy społecznej. Grupą społeczną szczególnie narażoną na uzależnienia są osoby młode, dlatego tak duże znaczenie ma profilaktyka uzależnień oraz promocja zdrowego, aktywnego trybu życia. Wychodząc z założenia, że lepiej zapobiegać niż leczyć, należy skoordynować działania instytucji gminnych w celu aktywnego i skutecznego przeciwdziałania uzależnieniom. W przypadku

osób już uzależnionych koniecznym wydaje się podjęcie działań terapeutycznych skierowanych również do ich rodzin.

Terapia jest również ważnym elementem pracy ze sprawcami oraz ofiarami przemocy. Przemoc w rodzinie często nierozzerwalnie wiąże się z uzależnieniami, w tym przeważnie z alkoholizmem. W przypadku problematyki przemocy domowej ważne jest współdziałanie wszelkich instytucji pomocowych – policji, szkoły, służb medycznych, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Zespołu Interdyscyplinarnego oraz wszystkich, którzy w jakikolwiek sposób mogą wpłynąć lub przyczynić się do zdiagnozowania i rozwiązania problemu.

4.3.4. Cel Strategiczny 4. Wspieranie i aktywizacja osób niepełnosprawnych oraz osób starszych

Starzenie się społeczeństwa jest powszechnym problemem we współczesnej Europie. Według badań przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny odsetek osób starszych wśród całej populacji gminy Nowiny w najbliższych latach będzie stale się zwiększał. W związku ze zmianą modelu rodziny ma miejsce również zmniejszenie znaczenia więzi rodzinnych. Rola i pozycja człowieka starego w obecnym społeczeństwie bardzo się zmieniła. Osoby starsze często padają ofiarą przemocy fizycznej bądź psychicznej, również ze strony własnej rodziny. Należy mieć na uwadze, że starzenie się jest procesem ciągłym, dlatego nie powinien to być okres nagłego wycofania się z życia społecznego, kulturalnego i towarzyskiego, ponieważ może to spowodować osamotnienie i izolację.

Osoby starsze stanowią duży odsetek osób niepełnosprawnych bądź ciężko chorych. Niepełnosprawność jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym należy jednak uwzględnić w nim kontekst psychologiczny i społeczny. Tendencje występujące w społeczeństwie prowadzące do izolacji i ograniczania udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym gminy stanowią poważny problem. Nawet pomimo ogólnokrajowych kampanii problem ten jest ciągle aktualny. Polityka społeczna pomimo posiadanych licznych instrumentów pozwalających rozwiązywać problemy społeczne, nie jest w stanie rozwiązać ich wszystkich. W związku z tym, należy skoncentrować szczególną uwagę na przeciwdziałaniu, które nie pozwoli pogłębiać różnic społeczno-ekonomicznych oraz izolacji grup społecznych.

4.3.5. Cel Strategiczny 5. Poprawa jakości i dostępu do usług publicznych, w tym socjalnych

Jednym z podstawowych zadań polityki społecznej w gminie Nowiny jest dalsza integracja współpracy instytucji działających w tym obszarze. Ciągłe zmiany zachodzące w sferze społeczno-gospodarczej wymuszają nieustanny rozwój pracowników odpowiedzialnych za realizację polityki społecznej oraz osób wspierających funkcjonowanie tejże polityki, w tym nauczycieli. W celu zapewnienia najwyższego poziomu obsługi klientów oprócz szkoleń niezbędne są również nakłady inwestycyjne w bazę infrastrukturalną wchodzącą w skład systemu opieki. Lepsze poznanie potrzeb osób korzystających z usług Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wymaga dużej i nieustannej uwagi ze strony pracowników oraz badań i obserwacji, które pozwolą w szybki sposób reagować na zmiany zachodzące na rynku.

4.4. Kierunki działań

Poniższe matryce prezentują działania przypisane do poszczególnych celów operacyjnych pogrupowanych w cele strategiczne. Jako realizatorów wskazano:

GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowinach, w tym Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespół Interdyscyplinarny

UG – Urząd Gminy w Nowinach;

Szkoły – Szkoły i Przedszkola w gminie Nowiny;

GOK – Gminny Ośrodek Kultury „Perła”;

GBP – Gminna Biblioteka Publiczna;

NGO – organizacje pozarządowe;

SPZOZ – Przychodnia Nowiny SPZOZ;

PUP – Powiatowy Urząd Pracy w Kielcach;

Policja – Posterunek Policji w Nowinach.

1. Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców			
1.1. Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
1.1.1. Wsparcie finansowe i pozafinansowe dla organizacji pozarządowych	UG	2021-2028	Liczba wspartych organizacji
1.1.2. Szkolenia w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania	UG, NGO	2021-2028	Liczba szkoleń

1. Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców			
1.2. Rozwój sektora ekonomii społecznej			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
1.2.1. Promocja dobrych praktyk podejmowanych w zakresie ekonomii społecznej	UG, GOPS, NGO	2021-2028	Liczba podmiotów ekonomii społecznej
1.2.2. Promocja przedsiębiorczości społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	UG, GOPS, NGO, PUP	2021-2028	Liczba działań

1. Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców			
1.3. Wspólna integracja mieszkańców podstawą kapitału społecznego gminy			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
1.3.1. Organizacja spotkań integracyjnych i okolicznościowych dla wszystkich grup wiekowych	GOK, BP, Szkoły, NGO	2021-2028	Liczba działań
1.3.2. Promocja dobrych praktyk w zakresie pomocy sąsiedzkiej	GOPS, NGO, Szkoły	2021-2028	Liczba działań
1.3.3. Organizacja czasu wolnego dla mieszkańców gminy, w szczególności dla seniorów oraz dzieci i młodzieży	GOK, BP, Szkoły, NGO, UG	2021-2028	Liczba działań
1.3.4. Promocja wolontariatu wśród młodzieży i osób starszych	GOK, BP, Szkoły, NGO, GOPS	2021-2028	Liczba działań

2. Poprawa sytuacji bytowej rodzin			
2.1. Wsparcie rodzin zagrożonych oraz żyjących w ubóstwie			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
2.1.1. Realizacja programów i inicjatyw w zakresie dożywiania	GOPS, Szkoły	2021-2028	Liczba wydanych posiłków
2.1.2. Wsparcie finansowe rodzin	GOPS	2021-2028	Liczba rodzin objętych pomocą
2.1.3. Promowanie Karty Dużej Rodziny	GOPS, UG	2021-2028	Liczba wydanych Kart

2. Poprawa sytuacji bytowej rodzin			
2.2. Wsparcie rodzin mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
2.2.1. Zapewnienie asystenta rodziny	GOPS	2021-2028	Liczba asystentów rodziny
2.2.2. Zapewnienie opieki pedagogiczno-psychologicznej	Szkoły, GOPS	2021-2028	Liczba porad
2.2.3. Świadczenie profesjonalnej pracy socjalnej	GOPS	2021-2028	liczba osób, którym została udzielona pomoc w formie pracy socjalnej

2. Poprawa sytuacji bytowej rodzin			
2.3. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
2.3.1. Zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych	Szkoły, UG, NGO	2021-2028	Liczba godzin zajęć
2.3.2. Przyznawanie stypendiów socjalnych	GOPS	2021-2028	Liczba dzieci którym przyznano stypendium
2.3.3. Udzielanie pomocy w nauce	Szkoły, NGO	2021-2028	Liczba uczniów którym udzielono pomocy

3. Przeciwdziałanie uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie			
3.1. Zapobieganie i rozwiązywanie problemów uzależnień			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
3.1.1. Realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii	UG	2021-2028	Liczba opracowanych Programów
3.1.2. Działania promujące zdrowy i aktywny tryb życia	GOK, UG, GOPS, Szkoły, NGO, SPZOZ	2021-2028	Liczba działań
3.1.3. Efektywna profilaktyka w celu przeciwdziałania uzależnieniom	GOK, BP, UG, GOPS, Szkoły, NGO, SPZOZ	2021-2028	Liczba działań
3.1.4. Dalsze zapewnienie pomocy terapeutycznej osobom uzależnionym	GOPS	2021-2028	Liczba udzielonych porad
3.1.5. Świadczenie pomocy finansowej lub rzeczowej na rzecz dzieci z rodzin z problemem uzależnienia	GOPS	2021-2028	Liczba rodzin
3.1.6. Badanie nt. uzależnień wśród uczniów szkół podstawowych	Szkoły	2021-2028	Liczba badań

3. Przeciwdziałanie uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie			
3.2. Przeciwdziałania zjawisku przemocy oraz ochrona osób, które jej doświadczyły			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
3.2.1. Zapewnienie profesjonalnej pomocy terapeutycznej dla osób dotkniętych problemem przemocy i dla osób podejrzanych o stosowanie przemocy	GOPS, UG, NGO	2021-2028	Liczba osób objętych wsparciem
3.2.2. Realizacja działań edukacyjnych, profilaktycznych i prewencyjnych, zmierzających do ograniczenia zagrożenia przemocą w rodzinie	UG, GOPS, NGO, Szkoły, Policja	2021-2028	Liczba działań
3.2.3. Realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	GOPS	2021-2028	Liczba aktualnych Programów
3.2.4. Organizowanie profesjonalnych szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy	GOPS	2021-2028	Liczba przeszkolonych osób
3.2.5. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania wszechstronnego wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	GOPS, UG, Szkoły, SPZOZ	2021-2028	Liczba akcji informacyjnych
3.2.6. Monitoring zjawiska przemocy w gminie	GOPS	2021, 2024, 2027	Liczba monitoringów

4. Wspieranie i aktywizacja osób niepełnosprawnych oraz osób starszych			
4.1. Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
4.1.1. Wsparcie rozwoju usług opiekuńczo – pielęgnacyjnych dla osób niepełnosprawnych	GOPS, NGO	2021-2028	Liczba osób
4.1.2. Wzrost świadomości społeczeństwa na problemy osób niepełnosprawnych	GOPS, NGO, GOK, Szkoły, UG	2021-2028	Liczba działań
4.1.3. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom lub opiekunom	GOPS	2021-2028	Liczba rodzin

4. Wspieranie i aktywizacja osób niepełnosprawnych oraz osób starszych			
4.2. Poprawa warunków bytowych osób starszych			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
4.2.1. Zapewnienie podstawowych potrzeb materialno-bytowych	GOPS	2021-2028	Liczba rodzin
4.2.2. Wsparcie rozwoju usług opiekuńczo – pielęgnacyjnych dla osób starszych	GOPS	2021-2028	Liczba osób objętych wsparciem
4.2.3. Promocja aktywności społecznej wśród seniorów	GOPS, NGO, SZPOZ, GOK, BP	2021-2028	Liczba działań
4.2.4. Funkcjonowanie Klubu Seniora	GOPS	2021-2028	Liczba funkcjonujących Klubów

5. Poprawa jakości i dostępu do usług publicznych, w tym socjalnych			
5.1. Rozwój osobisty poprzez uczestnictwo w szkoleniach, warsztatach oraz aktywność w środowisku lokalnym			
Działanie	Realizatorzy	Okres działania	Wskaźnik
5.1.1. Podnoszenie kompetencji i poprawa wizerunku pracownika socjalnego	GOPS	2021-2028	Liczba szkoleń
5.1.2. Wzmocnienie kwalifikacji kadry pracowniczej Urzędu Gminy oraz jego jednostek organizacyjnych	GOPS, UG, GOK, SPZOZ, Szkoły	2021-2028	Liczba szkoleń
5.1.3. Wzrost standardu pracy z uczniem poprzez podnoszenie kwalifikacji nauczycieli	Szkoły	2021-2028	Liczba szkoleń

4.5. Źródła finansowania

Jednym z warunków realizacji celów zawartych w każdej strategii jest jej finansowanie oraz pozyskanie i zabezpieczenie środków finansowych na realizację zadań. Niniejsza Strategia nie wskazuje konkretnych programów, źródeł finansowania ani kwotowych wartości docelowych, gdyż są to czynniki podlegające dynamicznym zmianom. Na realizatorach Strategii ciąży przez to większa odpowiedzialność za budżet oraz poszukiwanie dodatkowych źródeł finansowania. Wśród tych źródeł, oprócz budżetu gminy należy wskazać środki funduszy krajowych, projekty systemowe i konkursowe w ramach środków z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, środki pochodzące z funduszy pomocowych Unii Europejskiej, środki finansowe pozyskiwane przez organizacje pozarządowe.

4.6. Koordynator

Zgodnie z art. 110 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej koordynatorem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 jest Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach.

4.7. Monitoring

Wdrażanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowiny na lata 2021-2028 wymaga kooperacji różnych podmiotów. Jej efektywność zależy w głównej mierze od:

- Wójta Gminy Nowiny;
- Rady Gminy Nowiny;
- Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach;
- Zespołu ds. monitorowania realizacji Strategii.

Monitorowaniem oraz wdrażaniem Strategii zajmować się będzie Zespół, powołany zarządzeniem Wójta, w którego skład wejdą m.in. przedstawiciele podmiotów wskazanych jako realizatorzy.

Proces monitorowania Strategii, którego celem jest regularna ocena przyjętych założeń i realizowanych działań, prowadzony będzie w sposób stały i ciągły poprzez następujące działania:

- zbieranie i analizę danych ilościowych i jakościowych wybranych mierników oceny,
- przygotowanie i przedkładanie raportów z przebiegu realizacji zadań i działań,
- ocenę osiągniętych rezultatów,
- ocenę aktualności strategii.

Podstawowym dokumentem w procesie monitoringu będą coroczne raporty, przedkładane Wójtowi Gminy do końca marca roku kolejnego. Wyniki raportów będą stanowiły podstawę do ewentualnych prac aktualizacyjnych

Spis tabel

Tabela 1. Ludność powiatu kieleckiego w 2019 roku z podziałem na gminy	14
Tabela 2. Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych na terenie gminy Nowiny.....	20
Tabela 3. Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007	25
Tabela 4. Kadra Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowinach.....	32
Tabela 5. Charakterystyka przyznanych świadczeń pieniężnych i w formie rzeczowej w latach 2017-2019.	34
Tabela 6. Świadczenia rodzinne w latach 2017-2019	36
Tabela 7. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego w latach 2017-2019.....	39
Tabela 8. Stypendia socjalne dla uczniów i zasiłki szkolne w latach 2017-2019	40
Tabela 9. Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny w latach 2017-2019.....	40
Tabela 10. Dodatki mieszkaniowe o energetyczne w gminie Nowiny.....	41
Tabela 11. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 tys. mieszkańców.....	43
Tabela 12. Problemy społeczne w latach 2017-2019 według zestawienia Pareto-Lorenza.....	50
Tabela 13. Wskaźnik deprywacji lokalnej w 2018 roku w powiecie kieleckim.....	58
Tabela 14. Liczba rodzin którym przyznano wsparcie z powodu ubóstwa w latach 2015-2019 przez GOPS w Nowinach	60
Tabela 15. Rodziny korzystające z wsparcia pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby.....	62
Tabela 16. Liczba osób, którym przyznano pomoc w formie zasiłku okresowego z tytułu niepełnosprawności bądź długotrwałej choroby.....	62
Tabela 17. Stopa bezrobocia wśród aktywnych zawodowo osób niepełnosprawnych	64
Tabela 18. Liczba rodzin którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	67
Tabela 19. Charakterystyka pracy Zespołu Interdyscyplinarnego	70
Tabela 20. Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa	72
Tabela 21. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu.....	74
Tabela 22. Liczba osób korzystających z pomocy GOPS z powodu bezdomności	75
Tabela 23. Wyjazdy OSP w roku 2019.....	76

Spis wykresów

Wykres 1. Piramida wieku GUS	15
Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku.....	16
Wykres 3. Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w podatku od osób fizycznych w przeliczeniu na mieszkańca w porównaniu z powiatem, województwem oraz krajem	17
Wykres 4. Ocena aktualnych warunków życia mieszkańców.....	18
Wykres 5. Ocena warunków życia w porównaniu z poprzednimi latami	18
Wykres 6. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	23

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisana do Rejestru REGON	24
Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	26
Wykres 9. Nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane podmioty gospodarki narodowej na terenie gminy Nowiny w latach 2016-2019	26
Wykres 10. Podmioty gospodarki narodowej wg wielkości zatrudnienia.....	27
Wykres 11. Struktura wolnych miejsc pracy w woj. świętokrzyskim według zawodów (stan na 31.01.2020r.)	29
Wykres 12. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w latach 2017-2019	33
Wykres 13. Ocena problemów społecznych w opinii mieszkańców gminy Nowiny.....	49
Wykres 14. Graficzna prezentacja problemów społecznych metodą Pareto-Lorenzo	51
Wykres 15. Stopa bezrobocia w powiecie kieleckim oraz województwie świętokrzyskim.....	53
Wykres 16. Liczba osób bezrobotne w gminie Nowiny.....	54
Wykres 17. Udział osób długotrwale bezrobotnych wśród wszystkich bezrobotnych	55
Wykres 18. Bezrobotni w podziale na wiek w roku 2019	55
Wykres 19. Bezrobotni w podziale na wykształcenie w roku 2019	56
Wykres 20. Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych w województwie świętokrzyskim.....	63

Spis rysunków

Rysunek 1. Gmina Nowiny na tle powiatu oraz województwa	13
Rysunek 2. Zróźnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin woj. świętokrzyskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji.....	28
Rysunek 3. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem w woj. świętokrzyskim	59
Rysunek 4. Zasięg ubóstwa skrajnego w 2018 roku wg województw (w % osób w gospodarstwach domowych).....	60